

Стразбур, 9 јули 2008 г.

**САВЕТОДАВНИ КОМИТЕТ ЗА ОКВИРНУ КОНВЕНЦИЈУ О ЗАШТИТИ
НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА**

Друго мишљење за бившу југословенску Републику Македонију

донешено 23 фебруара 2007 г.

ИЗВРШНИ РЕЗИМЕ

Од доношења Првог мишљења Саветодавног комитета маја 2004 г., власти бивше југословенске Републике Македоније су направиле нове напоре да побољшају спровођење Оквирне Конвенције. Кораци предузети на законодавном и институционалном нивоу као део спровођења Охридског договора представљају солидну основу за повећање заштите припадника националних мањина.

Учешће припадника мањинских заједница прогресивно расте. Албанска заједница има посебно активну улогу у политичком животу земље на националном и локалном нивоу. Предузети су значајни напори да се прошири употреба мањинских језика у комуникацији са и у оквиру јавних органа. Повећане су могућности за изучавање албанског језика и за наставу на албанском језику. Исто тако постоји и одређени напредак у односу на приступ припадника мањина медијумима.

Без обзира на уложене напоре за јачање поштовања и разумевања, међуетнички дијалог остаје и даље ограничен и још увек постоје случајеви дискриминације против припадника различитих етничких заједница. Повећано одвајање деце и младих припадника различитих заједница, у образовању и слободним активностима је разлог за забринутост.

Потребе мањих заједница заслужују већу пажњу. Неопходни су одлучни напори у спровођењу Националне стратегије за Рома у циљу да се реше озбиљни проблеми и дискриминација са којом се још увек саочава много Рома у односу запошљања, домовања, здравствене заштите и образовања.

САДРЖИНА

I. ГЛАВНИ НАВОДИ

Поступак за мониторинг
Обухват примене Оквирне конвенције
Општи законодавни и институционални оквир
Борба против дискриминације
Толеранција и међуетнички односи
Пристап медијумима и заступљеност у медијумима
Употреба језика националних мањина у комуникацији са јавним органима са стране јавних органа
Образовање
Учешће
Положај Рома

II. НАВОДИ ЧЛАН ЗА ЧЛАНОМ

Члан 3 из Оквирне конвенције
Члан 4 из Оквирне конвенције
Члан 5 из Оквирне конвенције
Члан 6 из Оквирне конвенције
Члан 7 из Оквирне конвенције
Члан 8 из Оквирне конвенције
Члан 9 из Оквирне конвенције
Члан 10 из Оквирне конвенције
Члан 11 из Оквирне конвенције
Члан 12 из Оквирне конвенције
Члан 13 из Оквирне конвенције
Члан 14 из Оквирне конвенције
Члан 15 из Оквирне конвенције
Члан 16 из Оквирне конвенције
Члан 18 из Оквирне конвенције

III. ЗАКЉУЧНЕ ПРИМЕДБЕ

Позитивни аспекти
Питања која проузрокују забринутост
Препоруке

САВЕТОДАВНИ КОМИТЕТ ЗА ОКВИРНУ КОНВЕНЦИЈУ О ЗАШТИТИ НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

ДРУГО МИШЉЕЊЕ ЗА БИВШУ ЈУГОСЛОВЕНСКУ РЕПУБЛИКУ МАКЕДОНИЈУ

1. Саветодавни комитет је донео ово Мишљење 23 фебруара 2007 г. у сагласности за чланом 26(1) из Оквирне конвенције и Правилем 23 из

Резолуције (97)10 Комитета Министра. Наводи се заснивају на информацијама садржаним у Извештају државе (у даљем тексту Извештај државе) добијеним 16 јуна 2006 г. и на другим писменим изворима, као и на информацијама које је Саветодавни комитет добио у контактима са владиним и представницима невладиног сектора, у току његове посете у Скопљу, Тетову и Струзи од 27 до 29 новембра 2006 г.

2. У Делу I доле су садржани главни наводи Саветодавног комитета о кључним питањима који се односе на спровођење Оквирне конвенције са стране бивше југословенске Републике Македоније. Ови наводи су израз подробнијих навода према сваком члану садржаном у Делу II, који обухвата оне одредбе из Оквирне конвенције за које би Саветодавни комитет желео да покрене питања од суштинског значаја.
3. У оба дела постоје бројни упуту о активностима које следе за наводе из првог мониторинг циклуса према Оквирној конвенцији, садржаним у Првом мишљењу Саветодавног комитета за бившу југословенску Републику Македонију, донешеног 27 маја 2004 г. и следственој Резолуцији Комитета Министра, донешеној 15 јуна 2005 г.
4. Закључне примедбе, садржане у Делу III, би могле да послуже као основу предстојним закључцима и препорукама Комитета министра за бившу југословенску Републику Македонију.
5. Саветодавни комитет очекује продужење дијалога са властима бивше југословенске Републике Македоније као и са представницима националних мањина и осталима који су укључени у спровођењу Оквирне конвенције. У циљу унапређења инклузивног и транспарентног процеса, Саветодавни комитет посебно подстиче власти да објаве ово Мишљење након његовог добијања.

1. ГЛАВНИ НАВОДИ

Поступак за мониторинг

6. Бивша југословенска Република Македонија примењује конструктивни приступ мониторингу процеса према Оквирној конвенцији. Власти су се одлучиле за рано објављивање Мишљења Саветодавног комитета и октобра 2005 г. су одржале семинар за слеђење активности према Мишљењу, у циљу да се дискутује о закључцима из првог мониторинг циклуса са представницима националних мањина и Саветодавног комитета.
7. Саветодавни комитет поздравља вољу власти да продужи дијалогот о спровођењу Оквирне конвенције у контексту другог мониторинг циклуса. Ипак, Комитет примећује да док са једне стране Извештај државе садржи детаљни опис посљедних догађаја на законодавном и политичком плану у сфери заштите

мањина, са друге стране Извештај даје само ограничене информације о утицају ових мера на фактички положај засегнутих лица и заједница. У вези са овим би биле корисне свеобухватније и делотворније консултације са грађанским друштвом у процесу припреме Извештаја државе. Саветодавни комитет са задовољством примећује да су Оквирна конвенција и њени мониторинг механизми познати међу организацијама мањина и НВО-ма у области људских права, укључујући и ромске НВО-је, које су активно укључене у различитим активностима за подизање свести о Оквирној конвенцији, организоване у земљи протеклих година.

Обухват примене Оквирне конвенције

8. Саветодавни комитет са задовољством примећује да је бивша југословенска Република Македонија формално проширила обухват примене Оквирне конвенције на Бошњаке и примећује да је Декларација депонисана при ратификацији Оквирне конвенције следствено измењена. Истовремено, Саветодавни комитет изражава жаљење што ревидирана декларација, за разлику од првичне, ограничује примену Конвенције само на држављане.
9. Власти и даље треба да продуже дијалог започет са Египћанима који традиционално живе у земљи у односу на мере за подршку зачувања и развоја њиховог идентитета и културе. Осим тога, власти могу у сарадњи са потенцијално засегнутим лицима, да разгледају могућност за укључење припадника других група, укључујући и недржављане, као што је одговарајуће, у примени Конвенције члан за чланом.

Општи законодавни и институционални оквир

10. Из првог мониторинг циклуса у сагласности за Оквирном конвенцијом, бивша југословенска Република Македонија је направила напоре за даљи развој свог законодавства и институционалног оквира у вези са спровођењем Оквирне конвенције. Позитивни кораци укључују скорашње доношење Закона о једнаким могућностима између мушкараца и жена, а разговара се и о другим важним иницијативама, као што је могуће доношење новог Закона о језицима и новог Закона о верским заједницама. Од суштинске важности је да се консултују националне мањине и питања која су предмет њихове забринутости да се дужно узму у виду у релевантном законодавном процесу.
11. Највећи део активности на законодавном и институционалном нивоу су повезане са Охридским оквирним мировним договором¹, који заједно са уставним изменама донешеним 2001 г., стварају солидну основу за повећање нивоа заштите припадника националних мањина у бившој југословенској Републици Македонији. Ипак, од суштинске важности је да власти обезбеде на свим релевантним пољима, а

---

¹ Са Охридским оквирним договором из августа 2001 г. је стављен крај оружаном конфликту из 2001 г. међу албанским побуњеницима и македонским владиним снагама.

у сагласности са Оквирном конвенцијом, да се посвећује дужна пажња стању и реалним потребама свих етничких заједница, укључујући и мање заједнице. Ово је од приоритетне важности са обзиром на тоа што мање заједнице не испуњују праг од 20% који је потребан да би могли да искористе специфичне заштитне мере, у областима као што су образовање или употреба језика, осим македонског.

12. Још једна важна активност је текуће спровођење процеса децентрализације, заснованог на Закону о локалној самоуправи из 2002 г. и законодавним изменама које су уследиле. Саветодавни комитет примећује да док са једне стране децентрализација треба да помогне да се учврсти делотворно учешће и заштита националних мањина у кључним секторима, као што су образовање, култура и здравство, практично спровођење овог процеса данас остаје важни изазов за власти и на централном и на локалном нивоу.

Борба против дискриминације

13. Бивша југословенска Република Македонија је продужила да прави напоре у борби против дискриминације и за побољшање свести о овој појави, посебно путем активности Народног правобраниоца и његових подручних канцеларија. У вези са тим, Саветодавни комитет примећује да се предузимају важне мере за убрзање спровођења начела правичне заступљености етничких заједница, у складу са захтевима из Охридског договора.

14. Ипак остају недостаци, укључујући и на законодавном нивоу, где је потребно да се донесе свеобухватно законодавство за борбу против дискриминације. Иако је веома мало случајева упућено пред судове, извештаји индицирају да појаве нетолеранције и дискриминације и даље представљају проблем. Оне су углавном усмерене ка Ромима, али и ка припадницима других националних мањина у сферама као што су запошљање, домовање, здравствена заштита, образовање и јавне службе. Положај жена припадница различитих група заслужује посебну пажњу.

Толеранција и међуетнички односи

15. Иако су већ предузети кораци за повећање узајамног поштовања и разумевања међу свима који живе на територији бивше југословенске Републике Македоније, комуникација и интеракција између Македонаца и Албанаца остају ограничене. Саветодавни комитет је посебно забрињен због тога што етничке баријере и даље спречавају међукултурни дијалог међу децом припадницима различитих етничких група у образовању и њиховом свакодневном животу. Исто тако се јављају и недостаци у односу доприноса медијума ка унапређењу толеранције и комуникације међу различитим групама.

16. Ипак охрабрује што се предузимају иницијативе, чешће са стране грађанског друштва усмерене ка побољшању оваквог стања. Исто тако су предузети позитивни кораци за решавање недостатака у поступању са припадницима националних мањина са стране полиције.
17. Исто тако забрињује положај Рома, Ашкала и Египћана који су побегли са Косова, а неки од њих се саочавају са проблематичним присилним враћањем.

Приступ медијумима и заступљеност у медијумима

18. Предузети су позитивни кораци за побољшање приступа јавним радио и телевизијским програмима за припаднике различитих етничких заједница како би се обезбедило њихово учешће у одборима јавних медијума. Исто тако постигнуто је побољшање на регулацијском нивоу, укључујући и у односу на приступ мањина приватним медијумима. Потребни су јачи напори да се прошири приступ медијумима за припаднике бројно мањих заједница, посебно на локалном нивоу и да се побољша слика за мањине која се преноси путем медијума.
19. Посебно забрињава што, као што је наглашено у много извештаја, медијуми у бившој југословенској Републици Македонији су и даље у великој мери подељени по етничкој линији.

Употреба језика националних мањина у комуникацији са јавним органима и са стране јавних органа

20. Иако постоје недостаци, укључујући и у одређеним случајевима због недостатка политичке воље, постоје одређена позитивна кретања напред у законодавству и пракси у односу на употребу мањинских језика у контексту личних имена, личних докумената и топонима. Осим тога, примећен је напредак у употреби ових језика у комуникацији са и у оквиру јавних органа на локалном и централном нивоу. Ово се односи углавном на албански језик, који у сагласности са Охридским договором може да се користи као официјални језик на националном нивоу и у општинама, где овај језик говори више од 20% становништва.
21. Постоји мање информација о практичној употреби језика у односу на топониме и у контактима са локалним управним органима, које говоре бројно мање заједнице, као што су Турци, Роми и Срби, у општинама где су испуњени законски услови. У вези са овим као и у односу на друга питања у овом контексту, Саветодавни комитет сматра да је од суштинске важности текућа дебата о могућем доношењу закона за употребу језика.

Образовање

22. Иако се јављају још увек као недостаци, постигнути су важни кораци за проширење изучавања албанског језика и наставе на албанском језику, укључујући и на универзитетском нивоу. Исто тако се предузимају иницијативе како би се обезбедиле веће могућности за Србе, Турке и Бошњаке за изучавање њихових језика, иако су у овом контексту потребни конкретнији резултати. Донешена је широка лепеза конкретних мера како би се побољшао положај Рома у области образовања.
23. Ипак се чини да доступност образовању на матерњем језику остаје ограничена за мање етничке заједнице. Уопштено, обезбеђење образовања за припаднике мањина и већине подједнако је под утицајем потешкоћа које су резултат спровођења процеса децентрализације и недостатка средстава. Лимитирани контакти међу ученицима и наставницима припадницима различитих заједница (посебно међу Македонцима и Албанцима) представља питање које проузрокује посебну забринутост, које захтева одлучне активности са стране Владе. Осим тога, домаће законодавство још увек не дозвољава приватне основне школе.

Учешће

24. Због поступног спровођења начела за правичну заступљеност предвиђеног у Охридском договору и измењеном Уставу, учешће припадника етничких заједница у највећем делу јавних институција је прогресивно повећано. Албанци играју посебно активну улогу на политичкој сцени, и у Влади и у опозицији.
25. Остају недостаци у односу на заступљеност различитих заједница у структурама за спровођење закона, као и у судству, при чему је посебно погођено бројно мање заједница. Исто тако, иако су са једне стране у одређеном броју општина основани консултативни комитети за међуетничке односе, утицај ових нових тела остаје ограничен. Исто тако се јављају потешкоће у односу учешћа припадника већине у областима где су ова лица у *de facto* мањинској позицији.

Положај Рома

26. Без обзира на напоре које власти праве у циљу побољшања стања Рома у одређеном броју области, много Рома се још увек саочава са дискриминацијом и социјалном искљученошћу, а примећују се и озбиљни проблеми у областима као што су запошљавање, домовање, лична документа, здравствена заштита и образовање. Потребни су одлучнији напори са циљем да се обезбеди комплетно и делотворно спровођење Националне стратегије за Роме и одговарајућег Националног акцијског плана.
27. Иако су предузете позитивне мере за побољшање односа између Рома и полиције, још увек се јављају случајеви злоупотребе са стране полиције усмерене против Рома. Конкретне мере предузете

за спречавање и решавање оваквих проблема треба да се даље јачају. Потребни су усаглашени напори у циљу повећања учешћа Рома у јавном животу.

IV. НАВОДИ ЧЛАН ЗА ЧЛАНОМ

Члан 3 из Оквирне конвенције

Обухват лица са применом Оквирне конвенције

Наводи из првог циклуса

28. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет поздравља активности власти које воде ка флексибилнијем приступу обухвату лица са применом Оквирне конвенције и изразио је мишљење да може да се разгледа могућност да се укључе припадници других група, укључујући и недржављане, као што је одговарајуће, у обухвату Оквирне конвенције на основи члана за чланом.

29. Саветодавни комитет исто така примећује да су Египћани незадовољни одбијањем власти да признају њихов посебни идентитет и који би желели да искористе заштиту у сагласности за Оквирном конвенцијом. Власти се подстичу да обезбеде да се идентитет ових лица поштује, као и да разгледају могућност да се укључи и ова група у обухвату лица са применом Оквирне конвенције.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

30. Саветодавни комитет са задовољством примећује да је у бившој југословенској Републици Македонији обухват лица са применом Оквирне конвенције проширен и на групе наведене

у првичној Декларацији македонских власти поднешене при ратификацији Оквирне конвенције, при чему су сада обухваћени припадници Бошњачке заједнице. Према ревидираној декларацији послатој Савету Европе јуна 2004 г., „термин „националне мањине“ употребљен у Оквирној конвенцији и њеним одредбама се примењује на грађане Републике Македоније који живе у оквиру њених граница и који су део албанског народа, турског народа, влашког народа, српског народа, ромског народа и бошњачког народа“.

31. Саветодавни комитет је узео са интересом у виду текућу дискусију и на домаћем и на нивоу билатералне сарадње, о питању дали су укључени Хрвати у мерама заштите националних мањина, у сагласности за њиховим захтевима. Комитет поздравља отворени приступ власти и подстиче да продуже ове дискусије у консултацијама са представницима засегнутих лица.

б) Нерешена питања

32. У току њиховог дијалога са Саветодавним комитетом, Египћани² су потврдили своју жељу да добију средства од државе да би сачували своју културу и да би могли ефективно да учествују у јавним пословима. Према властима, већ је започет дијалог са њиховим представницима, иако дискусије нису много унапређене у односу на конкретна очекивања ове заједнице и зато се не може говорити о конкретном напредку по овом питању. Исто тако Саветодавни комитет примећује да власти, као и нејвећи део становништва сматрају ова лица Ромима и да због тога не представљају посебну етничку групу. Осим тога, чини се да став друштва према њима доводи до њихове маргинализације, што осим другог, утиче на њихову само-перцепцију.

33. Саветодавни комитет са жаљењем примећује да док са једне стране циљ ревидиране декларације Владе да се прошири обухват Оквирне конвенције на Бошњаке, истовремено се са њом ограничава обухват само на држављане бивше југословенске Републике Македоније. Такав корак је супротан напорима за развој пажљивијег приступа ка употреби критеријума за држављанство у области заштите мањина.³

Препоруке

34. Саветодавни комитет подстиче власти да продуже да примењују флексибилни и динамични приступ обухвату лица са применом Оквирне конвенције. Комитет подстиче власти да разгледају могућност за укључење, у оквиру Оквирне конвенције, припадника осталих група који су изразили интерес за

² Према последњем Попису, око 4.000 лица се изјаснило Египћанима. Ипак, према неофицијалним проценама, њихов ја број већи.

³ Видите исто тако Извештај Венецијанске комисије за недржављане и мањинска права, CDL-AD (2007)001, од 18 јануара 2007 г.

заштиту у сагласности за овом конвенцијом. Ово треба да укључи и недржављане, као што је одговарајуће, у сагласности са сваким чланом. У вези са овим, власти треба да ревидирају њихову скорашњу одлуку да уведу нови критеријум као што је држављанство у њиховој декларацији.

35. Власти треба посебно да продуже дијалог са Египћанима у циљу да заједно са њима разгледају мере потребне за зачување њиховог идентитета и да им се омогући да учествују ефективно у јавним пословима.

Сакупљање података

Наводи из првог циклуса

36. У своме Првом мишљењу, Саветодавни комитет је нагласио важност сигурних података о етничком саставу становништва и приметио да посебно припадници мањина оспоравају резултате пописа становништва. Зато Саветодавни комитет подстиче власти да разгледају могућност да надопуне ову информацију са другим статистичким прегледима, придржавајући се тако начела предвиђених у Препоруци бр. (97)18 у вези са заштитом личних података, сакупљених и обрађених у статистичким циљевима.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

37. Саветодавни комитет примећује да власти поседују најразличитије податке, подељене према критеријумима као што су узраст, пол, географска расподељеност итд., о броју и стању припадника етничких заједница у различитим секторима и да се у циљу прикупљања таквих података, на периодичној основи спроводе социолошке студије и прегледи.

б) Нерешена питања

38. Саветодавни комитет примећује да још увек постоје супростављена гледишта о резултатима пописа становништва.⁴ Саветодавни комитет сматра да ови резултати треба да буду разгледани упоређено са најновијим подацима из последњих демографских и социолошких студија, у циљу обезбеђења прагматичне и флексибилне имплементације политика у односу на мањине у различитим секторима.

39. Саветодавни комитет исто тако примећује да у контексту мера предузетих за спровођење начела правичне заступљености, надлежне власти у великој мери употребљују податке повезане са

---

⁴ Према попису становништва из 2002 г. од 2.022.547 становника, има 1.297.981 Македонаца (65,2%), 500.983 Албанаца (25.2%), 77.959 Турака (3.9%), 53.879 Рома (2.7%), 9.695 Влаха (0.5%), 35.939 Срба (1.8%), 17.018 Бошњака (0.8%), 20.993 осталих (1.0%).

етничким пореклом лица, који се редовито сакупљају и објављују. Саветодавни комитет сматра да је у овом контексту неопходно да власти обезбеде необавезан карактер било којих питања повезаних са етничким пореклом лица и да прикупљање података и њихова обрада буду целовито у сагласности са међународним нормама за употребу и заштиту приватних података.

Препорука

40. Органи надлежни за прикупљање и обраду података у вези са етничким пореклом треба да посвете дужну пажњу праву сваког припадника националне мањине „да слободно изабере дали жели да буде третиран као мањина или не“, предвиђено у члану 3 из Оквирне конвенције, као и начелима утврђеним у Препоруци (97) 18 Комитета министра у вези са заштитом личних података, прикупљених и обрађених у статистичким циљевима. Током планирања политике и расподељења средстава, пописни подаци о етничком саставу становништва треба да се надопуне са другим подацима из последњих демографских и социолошких прегледа.

Члан 4 из Оквирне конвенције

Правни и институционални оквир за борбу против дискриминације

Наводи из првог циклуса

41. У своме првом мишљењу, Саветодавни комитет је утврдио недостатке у односу на правни оквир за заштиту од дискриминације и подстакао власти да прошире обухват законских анти-дискриминирајућих одредби. Осим тога, Комитет подстиче власти да интензивирају своје напоре како би се дало одговарајуће признање и подршка раду Народнoг правобраниоца.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

42. Саветодавни комитет поздравља факт што је сада Народни правобраниоц добро етаблирани институт у институционалном оквиру државе и да су организоване информативне и кампање за подизање свести, укључујући и са стране подручних канцеларија Народнoг правобраниоца, како би се упознала јавност и државна управа са овом институцијом, Комитет даље примећује да су информативни и материјал за подизање свести исто тако дисеминирани на језицима националних мањина и ови језици исто тако могу да се користе при подношењу жалби до Народнoг правобраниоца.

43. Саветодавни комитет примећује да је између осталог Народни правобраниоц надлежан за надзор спровођења начела недискриминације и правичне заступљености етничких заједница у јавним органима, као и за примену, од његовог ступања на снази

2006 г., и Закона о половој једнакости. Ипак, према информацијама датих са стране Народног правобранитељства, Народно правобраниоц је добио веома мали број представки против етничке дискриминације са стране припадника националних мањина.

б) Нерешена питања

44. Саветодавни комитет узима у обзир супростављена гледишта изражена у току посете Комитета бившој југословенској Републици Македонији у односу на потребе посебног закона против дискриминације, при чему су представници одређених државних органа изразили став да није потребан посебни закон. Ипак се примећује да иако члан 9 из Устава предвиђа општу заштиту од дискриминације, постојеће законодавство не предвиђа конкретне казне за прекршај овако гарантиране заштите.
45. Исто тако, као што износе различити извори⁵, области, као што су домовање, здравствена заштита и приступ јавним службама, нису обухваћене конкретним законодавством против дискриминације, а постојеће анти-дискриминирајуће одредбе често су нејасне, не дефинишу последице у случају прекршења, ретко се користе у судовима, а неке од њих предвиђају неодговарајуће захтеве у односу на држављанство. Исто тако се истиче да члан 319 из Кривичног Законика, који криминалише подстицај националне или верске омразе, неслањавања и нетолеранције (при томе без предвиђања конкретне заштите од расне или етничке дискриминације) ретко се, или ако се уопште користи у поступцима пред судовима.
46. Према невладиним изворима, оваква ситуација, као и веома мали број представки до Народног правобраниоца против етничке дискриминације би могли да буду израз недостатка поверења са стране јавности у постојеће институције за заштиту људских права, укључујући и Народног правобраниоца, као и неповерење у доступне правне лекове. Ипак, Саветодавни комитет примећује да се и даље јављају случајеви дискриминације против припадника националних мањина, посебно против Рома, Албанаца и Турака.
47. Зато је важно да се обезбеди да кампање за подизање свести стижу до свих потенцијалних подносиоца представки и да је јавност довољно упозната са начелом недискриминације и релевантним

---

⁵ Између осталог видите Комитет Уједињених Нација за економска, социјална и културна права, Разглеђивање извештаја поднешених са страна држава чланица према члановима 16 и 17 из Пакта, Закључна саглеђивања, бивша југословенска Република Македонија, 24 новембар 2006, E/C.12/MKD.CO/1.

законским стандардима. Док са једне стране поздравља напоре који су већ предузети на овом пољу, Саветодавни комитет примећује да њих често предузимају НВО-е са ограниченим капацитетима и ресурсима, који често раде на пројектима који зависе од међународне финансијске подршке.

Препоруке

48. Власти треба да преиспитају постојеће одредбе против дискриминације и да предузму неопходне законодавне кораке, укључујући и као што је одговарајуће, путем доношења свеобухватног законодавства против дискриминације. Са овим се обезбеђује да домаће законодавство предвиди одговарајуће заштитне мере против етничке дискриминације на свим пољима и да делотворне лекове прави доступне потенцијалним жртвама.
49. Треба да се предузму одлучнији напори како би се повећала јавна свест о људским правима и активностима за борбу против дискриминације, укључујући и преко укључења и подршке НВО-ја активних на овом пољу у циљу повећања њихових капацитета. И даље треба да се подржи посао Народног Правобраниоца у овом контексту. Исто тако су потребне одговарајуће мере како би се добиле најновије информације о случајевима дискриминације против припадника националних мањина, као и о борби против кажњавања оваквих појава.

Целокупна и ефективна равноправност- Положај Рома

Наводи из првог циклуса

50. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет примећује дискриминирајуће праксе у односу на Роме у највећем делу области и позива власти да предузму одговарајуће мере како би кориговале стање. Даље, Комитет позива власти да донесу националну стратегију за Роме, придружену одговарајућим финансијским средствима, а у циљу смањења социо-економског јаза међу Ромима и остатком становништва.
51. Саветодавни комитет исто тако примећује проблеме са којима се саочавају одређени припадници националних мањина, посебно Албанаца и Рома, при стицању држављанства земље, што резултира негативним последицама у смислу приступа ка социјалним, политичким и економским правима. Власти су биле позване да посвете неопходну пажњу проблемима са којима се саочавају ова лица у поступку за стицање држављанства на основи прирођивања.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

52. Саветодавни комитет са задовољством примећује да је у периоду после његовог првог Мишљења, у сарадњи са Ромима, дефинисана Национална стратегија за Роме, коју је Влада донела након јавне дебате, јануара 2005 г. Исто тако припремљен је и Национални акцијски план за спровођење Стратегије у четири приоритетних области: запошљању, домовану, образовању и здравственој заштити. Организоване су и активности за подизање јавне свести како би се подстакле релевантне локалне власти да донесу локалне акцијске планове и да одреде наменска средства за овај циљ у оквиру локалних буџета. Исто тако је предвиђено да оваква средства буду допуњена на основу пројеката који треба да се поднесу министарствима надлежних за одређене области. Даље, власти су активно укључене у Декади укључености Рома (2005-2015), иницијативи покренутој са стране осам земаља Централне и Југо-источне Европе, у циљу обезбеђења оквира за активности влада, са циљем да се убрза социјална укљученост и да се побољша економски и социјални положај Рома у целом региону.
53. Према представницима Министарства рада и социјалне политике, оцена за прву годину (2006) од спровођења Стратегије и Националног акцијског плана упућује на охрабрујуће резултате, посебно на пољу образовања и запошљања. У односу на запошљање, спроводе се активне мере да би се помогло Ромима да се стекну квалификацијама, као и активности за обезбеђење информација и обуке за почетак малих породичних бизниса, допуњено са напорима да се подстрекну послодавци да запошљавају Роме. Исто тако су предузете разне мере са циљем да се олакша приступ Ромима ка социјалним и правима из области здравствене заштите. (За више информација видите извештај државе).

б) Нерешена питања

54. Док са једне стране Саветодавни комитет поздравља напоре које Влада прави протеклих неколико година, Комитет је ипак забрињен због још увек постојећег јаза који одваја Роме од остатка становништва и проблема са којима се Роми саочавају на скоро свим пољима. Због недостатка одговарајућих средстава и потребне политичке воље на свим нивоима, јављају се закашњења и озбиљни проблеми у спровођењу Националне стратегије и акцијског плана за Роме, док главне циљане групе не могу увек да искористе бенефиције донесених мера. Саветодавни комитет примећује да иако су релевантна министарства определила средства, већи део мобилисаних средстава долази од међународних донатора, што ствара проблем у смислу континуитета.

55. Саветодавни комитет изражава забринутост збор тога што 70% ромског становништва живи у дивоградњи и стално је изложено претњи да буду избачени из пребивалишта и где често недостају основне услуге и инфраструктура, као што су вода, струја и приступни путеви. Исто тако, иако је проблем незапошљења општи проблем и погађа све заједнице⁶, без обзира дали је реч о мањинским или већинским заједницама, Роми⁷ су највише погођени, с обзиром на то што је меоментално 70% њих без формалног запошљења. Много Рома има мале шансе да нађе запошљење са обзиром на опште ниско образовно ниво (много од њих има само основно образовање) и ниво квалификација, као и због дискриминације на тржишту рада.
56. Неки од њихових представника тврде да се Роми систематски искључују из база података агенција за запошљење,⁸ разлози које износе неке од агенција за запошљење су одсуство основног образовања, што је чини се основни захтев за приступ тржишту рада и социјалној помоћи. Ипак, према властима ово није услов да лице буде регистровано у релевантним базама података, а такво тумачење важећих правила на овом пољу није оправдано. Саветодавни комитет је био информисан да је Министарство рада и социјалне политике донело инструкције са неопходним појашњењима за ово питање. Ромске НВО-је исто тако истичу да иако Влада са подршком међународних институција већ неколико година спроводи програме и пројекте за запошљење, Роми су често искључени из њих, због тога што не могу да испуне захтеве у односу на основно образовање, како би могли да учествују. Њихов несигурни положај евидентно тражи приоритетне и усмерене активности са стране Владе.
57. Још увек се јављају озбиљни проблеми у односу на приступ Рома социјалној помоћи и здравственој заштити, а често се јављају и непријатељски ставови и дистриминирајуће праксе – као што су одбијање да се пружи третман или подложивање сегрегацији у болницама. Највећи број Рома нема приступ основним лекарствима и третманима и није у стању да плати и минималне трошкове за лекарства и лекарске прегледе.

⁶ Према информацијама и из неофицијалних извора и са стране власти, око 40% становништва у земљи је незапошљено.

⁷ Према резултатима из последњег пописа, Роми представљају 2.7% од укупног становништва земље.

⁸ Према представницима Министарства рада и социјалне политике, регистровано је око 16.000 Рома у базама података центара за запошљење, закључно са децембром 2006 г.

58. Стање Ромкиња посебно забрињава. Осим проблема са којима се оне саочавају у областима као што су образовање, запошљање и здравена заштита, Ромкиње се често саочавају са дискриминацијом и у оквиру ромске заједнице. Саветодавни комитет примећује да су у циљу побољшања њиховог положаја започети конкретни пројекти у различитим секторима. Спроведене су активности за подизање свести у односу на питања повезана са образовањем, здравственом заштитом и репродуктивним правима, чија циљана група нису само Ромкиње, већ и засегнуте институције. Без обзира на ове позитивне кораке, потребни су одржљивији и боље усмерени напори да би се обезбедило да предузете мере имају реални утицај на стање засегнутих лица.
59. Проблеми при добијању приступа образовању, непријатељски ставови и праксе одвајања са којима се сочавају Роми остају изазови за власти, иако су направљени значајни кораци и примећује се напредак на овом пољу (у вези са овим видите коментаре за члан 12 доле).
60. Иако неколико стотина Рома добија подршку (укључујући и финансијску подршку) како би им се помогло да добију лична документа, значајан број од њих још увек нема изводе из матичне књиге рођених или личне документе. Они представљају велики број од оних који још увек не могу да добију држављанство земље и поред законодавних измена, конкретно усмерених ка томе да им се олакша добијање држављанства. Припадници албанске заједнице, су исто тако засегнути овим проблемом. Саветодавни комитет је забринут оваквом ситуацијом, имајући на уму да је према ревидираној декларацији Владе, обухват примене Оквирне конвенције ограничен на лица која поседују држављанство земље (Видите саглеђивања према члану 3 горе).
61. Ипак, Роми нису једина заједница погођена социо-економским потешкоћама. Према њиховим представницима, много Турака је саочено са озбиљним социо-економским проблемима посебно на пољу запошљања, као и са дискриминирајућим праксама и проблемима у приступу образовању у одређеним регионима. Проблеми са домовањем исто тако и даље погађају припаднике ове заједнице, посебно у руралним областима.
62. Тешкоће са којима се саочава много припадника етничких заједница, осим Ромкиња (посебно Албанке и Туркиње) у области образовања, запошљања и здравствене заштите, придонесе да оне постану ранљивије у односу на дискриминације. Чини се да су оне често подложне потешкоћама и вишеструкој дискриминацији,

у њиховој заједници као и у друштву. Саветодавни комитет примећује да њихов положај све више постаје приоритет у односу на активности које Влада предузима, у сарадњи са НВО сектором и подразвља факт што се саме жене мобилишу да би решиле своје проблеме и повећале своје учешће у друштву. (У вези са овим видите коментаре према члану 15 доле).

Препоруке

63. У тесној сарадњи са Ромина, Власти треба да интензивишу своје напоре како би обезбедили целокупно и делотворно спровођење Националне стратегије за Роме и Акцијског плана донешеног са стране Владе. Треба да се изврше редовне независне оцене спровођења Стратегије и хитно да се предузму одговарајући кораци за борбу против дискриминације против Рома на свим пољима. Треба да се одстране било какви неодговарајући захтеви у односу на пријављивање агенцијама запошљења. Власти треба да иду и корак даље у олакшању добијања личних докумената и да помогну Ромима, као и другим засегнутим лицима, да се стекну држављанством.
64. Исто тако потребне су интензивније мере за решавање социо-економских проблема са којима се саочавају припадници других заједница, посебно Турци.
65. Власти треба да одговоре усмереним мерама да би повећали свест и обезбедили помоћ на релевантним пољима, како би се побољшао положај припадника различитих етничких заједница. У односу на потешкоће са којима се саочавају Ромкиње у приступању запошљењу, здравственој заштити и образовању потребне су хитне активности. Треба да се доделе одговарајући ресурси са циљем да се обезбеди делотворно спровођење Закона о родовој једнакости, што би исто тако било корисно и за припаднике националних мањина.

Чла 5 из Оквирне конвенције

Зачување културе припадника националних мањина

Наводи ис првог циклуса

66. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет је утврдио да државна подршка за унапређење културног идентитета различитих заједница, укључујући и њихово историјско наслеђе, није одговарајућа и подстиче власти да предузму одговарајуће мере како би кориговали такво стање.
67. Саветодавни комитет је узео у обзир забринутост изражену са стране представника Влаха у односу опстанка њиховог културног идентитета, кога сматрају да је у опасности од асимилације и подстичу власти да обезбеде већу подршку за зачување идентитета ове заједнице.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

68. Заштита етничкох, културног, језичног и верског идентитета заједница је загарантована чланом 48 из Устава, заједно са правом слободног изражавања, неговања и развоја различитих атрибута њиховог идентитета и употребу симбола њихових заједница. Саветодавни комитет примећује дела у сагласности са овим одредбама, 2005 г. је донешен нови Закон о употреби застава, са којим се заштићује право етничких заједница на употребу њихових застава у општинама где припадници невећинске заједнице представљају више од 50% становништва. У пракси, овај се закон односи на албанску заједницу, која је једина која може да испуни услов у односу процента становништва, а примењује се у 16 од 84 општина у земљи.
69. Према Извештају државе, амандмани из 2003 г. Закона о култури су створили боље услове за финансирање културних пројеката националних мањина, као и за њихову заступљеност у Савету за културу. Осим тога, Годишњи програми у области културе које доноси Министарство за културу сада се објављују на језицима заједница које представљају више од 20% становништва. У институционалном смислу, сектор одговоран за унапређење и развој културе етничких заједница, у оквиру Министарства за културу, има задатак да пружи помоћ у зачувању и развоју мањинских култура, подстичући организације националних мањина да поднесу високо квалитетне пројекте у области културе и обезбеђујући да се са овим пројектима поступа на недискриминирајући начин. Високо руководство у Министарству културе и запошљени укључују представнике различитих заједница, што важи и за комисије одговорне за селекцију пројеката.
70. Саветодавни комитет примећује да много културних активности промовисаних са стране националних мањина (Албанаца, Турака, Влаха, Срба, Рома и Бошњака) добија финансијска средства на годишњој основи од Министарства културе, као културни пројекти од националног интереса. Држава исто тако подржава пројекте у области истраживања, археологије, библиографије или других поља посвећеним историји и култури мањина које спроводе музеји, истраживачки заводи за етнологију, историју, итд. (За више информација погледајте Извештај државе). Мора се посветити пажња напретку постигнутом у зачувању и рестаурацији културних и историјских споменика националних мањина, укључујући и многу примерака из исламске архитектуре. Саветодавни комитет исто тако примећује напредак у процесу

враћање имања верским заједницама (Македонској православној цркви и Исламској верској заједници).

71. Децентрализација у култури, која произлази из законодавства локалне самоуправе и из измена Закона о култури, исто тако треба да обезбеди повољне услове за афирмацију култура заједница мултикултурног карактера државе. Општине сада имају већу одговорност за институционалну и финансијску подршку за пројекте посебног значаја за локалну заједницу, затим за процес одлучивања о историјским споменицима, прославама итд. И покрај проблема који су неминовни у иницијалној фази децентрализације, постоји нада да ће овај процес биди користан за зачување и развоју култура различитих заједница.

б) Нерешена питања

72. Узимајући у обзир бројне активности мањина у области културе које би биле подржане са стране Владе, Саветодавни комитет примећује да мањине сматрају да су средства која додељује држава недовољна за њихове потреба и да, чини се, да су са овим посебно погођене мање заједнице, укључујући ту и оне које нису поменуте у Уставу. Према представницима ових заједница, са обзиром на тешко финансијско стање са којим се оне саочавају, помоћ од државе је од суштинске важности за зачување културе и идентитета ових заједница, а власти треба да предузму одлучније кораке за њихову подршку.

73. Роми су изразили незадовољство тиме што се држава недовољно залаже за подстрек њиховог учешћа у културном животу земље и у подршци овог става истичу недостатак интереса власти за финансирање историјских истраживања културе и традиције њихове заједнице. Власи исто тако истичу озбиљне проблеме у изналагању средстава потребних за одржање њиховог идентитета, који је према њима изложен ризику изчезнућа.

Препоруке

74. У сарадњи са представницима мањина, власти треба да идентификују средства за побољшање приступа националних мањина финансијској подршци државе за њихове активности у области културе.

75. Треба се посветити одговарајућа пажња подршци мањих заједница, укључујући и оне које нису поменуте у Уставу, како би им се омогућило да сачувају и афирмишу свој идентитет, путем јасних и транспарентних поступака.

**Члан 6 из Оквирне конвенције
Толеранција и међукултурни дијалог**

Наводи из првог циклуса

76. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет позива и централне и локалне власти да предузму одржљиве напоре за унапређење толеранције и међуетничких односа. Примећујући ниски ниво интеракције међу различитим етничким групама, посебно између Македонаца и Албанаца, Комитет позива власти да се боре против поларизације друштва по етничкој линији, посебно на пољу образовања.
77. Даље, је било истакнуто да су потребне даље мере како би се подстакнули медијуми да обезбеде избалансирано обавештавање о мањинским питањима.
78. Власти су исто тако биле позване да посвете посебну пажњу Ромима, Ашкалима и Египћанима који су побегли са Косова, који још увек живе у бившој југословенској Републици Македонији, у условима крајњег сиромаштва, одбачени на маргинама друштва.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

79. Саветодавни комитет примећује позитивни развој у односу напретка постигнутог протеклих неколико година у међукултурном разумевању и дијалогу и у односима међу двеју највећих заједница. Прогресивно спровођење начела правичне заступљености је фактор који заједно са истовременим спровођењем мера за подизање свести, значајно доприноси овом позитивном тренду,
80. Као што се наводи у Извештају државе, међуетничко разумевање у образовању је приоритет у националном програму за развој образовања за период од 2005 до 2015 г., а у наставним програмима се предвиђа унапређење толеранције и узајамног поштовања у основном и средњем образовању путем часова из грађанског образовања и других предмета. Осим тога, бројни пројекти спроведени са стране Министарства образовања у сарадњи са НВО-ма и у много случајева са подршком међународних организација, су посвећени подизању свести о толеранцији и поштовању различитости.
81. Саветодавни комитет примећује овај напредак и иницијативе покренуте у оквирима грађанског друштва на овом пољу. Комитет посебно узима у обзир пројекте спроведене са стране женских организација мањинских заједница за унапређење узајамног разумевања и дијалога, посебно да би се смањиле тензије које се јављају и међу децом, у односу на увођење допунских разреда на албанском

језику. Исто тако вреди да се помену активности о подизању свести усмерене ка женама у општинским саветима и посланицама у Парламенту спроведене преко мултиетничке мреже женских организација.

82. Саветодавни комитет са задовољством узима у обзир информацију да не само припадници мањинских група праве напоре за изучавање македонског језика, већ и да постоји тенденција међу већином за изучавање албанског језика у регионима са становништвом мешаног састава. Саветодавни комитет се нада да ће ово придонети узајамном разумевању и већем дијалогу међу Македонцима и Албанцима.

б) Нерешена питања

83. Иако узима у виду горенаведени напредак, Саветодавни комитет примећује да друштво у бившој југословенској Републици Македонији остаје поларизовано по етничкој линији и још увек су потребни одржљиви напори како би се постигло помирење међу Македонцима и Албанцима. У целини, деполитизација етничких питања и деетнитизација политичке дебате и процеса одлучивања би значајно допринели постизању овог циља.

84. Саветодавни комитет је посебно забринут због факта што као што наводе многи извори, интеракција међу припадницима двеју заједница остаје лимитирана и у областима и општинама погођеним оружаним конфликтом, као на пример у Тетову још увек нису превазиђени затварање у самој заједници и недостатак поверења. Ове препреке за интеракцију забрињују још више зато што још увек погађају младе – у школама, свакодневном животу, јавним рекреативним областима и другим аспектима њиховог социјалног живота. Напори НВО-ја да приближе младе из различитих заједница немају увек довољну подршку власти и имају мали утицај (видите исто тако саглеђивања према члану 12 доле).

85. Што се тиче припадника мањих заједница (као што су Власи, Турци, Срби и Бошњаци) и осим тога што немају посебне проблеме у интеграцији и њиховој социјалној прихваћености, они ипак имају осећање да се њихов допринос разновидности и богатству друштва недовољно поштује.

86. Саветодавни комитет је био информисан да медијуми, који могу да одиграју важну улогу у интеграцији, још увек нису објективни у извештавању о различитим заједницама и понекад дају пристрасну слику о одређеним етничким групама. Уместо да промовишу међуетнички дијалог и узајамно разумевање, неки медијуми, чини се, предпоштују да се ограничи етничком смислу и да превише политизују етничка питања

у политичким или комерцијалним циљевима. Активности за подизање свести и напори за спровођење Кодекса о понашању новинара чини се немају довољно утицаја у смислу да спрече ширење етничких стереотипа и негативних ставова са стране медијума. Одредбе из члана 319 из Кривичног законика са којима се криминалише подстицај омразе ретко се користе.

87. Иако је њихов број значајно смањен, земља мора још увек да се справи са проблемима са којима се саочавају Роми, Ашкали и Египћани који су побегли са Косова, чији правни статус још увек није разјашњен и који су у веома рањивом положају са овог аспекта (крајње лоши услови за живот, проблем са приступом социо-економским правима, образовању итд.). Саветодавни комитет примећује да су власти потпуно свесне и забринуте размером проблема и да се и покрај недостатка ресурса праве напори да се они реше. Комитет и даље примећује извештајима о спровођењу са стране власти краја децембра 2006 г., првим решењима за протеривање значајног броја тражиоца азила са Косова (око 400) чији су захтеви били одбачени и после жалбеног поступка. Са обзиром на тоа што ниједна од првостепених одлука није промењена у жалбеном поступку, одређене НВО у области људских права су изразиле сумње везане за ове мере и озбиљно су критиковале жалбени поступак. Саветодавни комитет сматра да власти треба да испитају ове наводе.

Препорука

88. Власти треба да интензивишу напоре за приближавање припадника различитих заједница, посебно у етнички мешаним областима и да појачају мере за подизање свести у свим релевантним срединама: школе, локалне власти, медијуми, судски систем, итд. Исто тако, од суштинске важности је да се обезбеди поштовање у свим секторима важећег законодавства за борбу против дискриминације, омразе и нетолеранције.

89. Важно је да се заштити неутрално и објективно извештавање о међуетничким питањима са стране медијума и да се одбегне притисак са стране политичких партија на медијуме. Треба да се подигне свест на овом пољу путем допунских обука и саморегулаторних мера за професионално ангажовање лица у медијумима, што исто тако треба да допринесе побољшању професионализма и непристрасности новинара. Треба се посветити већа пажња слеђењу извештавања медијума о мањинским питањима.

90. Треба се посветити посебна пажња положају Рома, Ашкала и Египћана који су побегли са Косова и власти треба да обезбеде да све мере донешене у овом контексту узимају у обзир

специфични положај засегнутих лица у смислу задовољавања њихових индивидуалних потреба.

Полицијске активности и поштовање људских права

Наводи из првог циклуса

91. У своје првом мишљењу, Саветодавни комитет примећује забрињавајуће случајеве насиља и лошег поступања са стране чланова полиције са припадницима мањина, посебно Рома и Албанаца, као и факт да овакви случајеви ретко завршавају пред судом. Власти су биле позване да испитају ситуацију и да спроведу истрагу за поступање полиције везано за поднесене жалбе у овим случајевима.

Садашње стање

92. Саветодавни комитет са задовољством примећује да се после реалног саглеђивања проблема и потреба у овој области, у полицији спроводи процес темељне реформе и донесен је нови Закон о полицији како би се обезбедило потпуно поштовање европских стандарда. Сада су људска права посебни предмет на Полицијској академији и започета је сарадња са НВО-ма да би се идентификовале приоритетне области за деловање у овој области на редовним основама. Јануара 2004 г., је донесен Кодекс за поступање полиције и то је један од предмета које се изучавају у оквиру обуке полицајаца. Припрема се и нови предмет који обухвата специфичне карактеристике полицијског деловања у мултикултурној средини.

93. У пракси су уведени мултиентички полицијски тимови у областима где становништво припада различитим етничким заједницама, а чини се да првични резултати охрабрују. Следствено, власти би желеле да овај мултикултурни приступ примене на целој територији земље.

94. Саветодавни комитет исто тако примећује да полицијска инспекцијска јединица формирана у оквиру Министарства унутрашњих послова укључује представнике различитих етничких група и исто тако пролази кроз реформе.

б) Нерешена питања

95. И покрај горе наведених мера, невладини извори још увек јављају о проблемима са којима се саочавају Роми у њиховим контактима са полицијом. Тако се као дискриминирајући ставови јављају непријатељско понашање и лоше поступање са стране одређених полицајаца са Ромима, што уствари може да се квалификује као малтретирање, у одређеном броју случајева.

96. Исти извори наводе да полиција и судови не поступају уопште или неодговарајуће поступају по овим случајевима и наглашавају да

питања дискриминације и нетолеранције нису довољно препозната и за њих се не спроводе истраге.

Препоруке

97. Власти треба да продуже и прошире њихове мере за подизање свести међу припадницима полицијских снага у односу на поштовање различитости и људских права и треба да учврсте напоре за запошљавање Рома у полицији.

98. Истовремено они треба да обезбеде да постоје делотворни и независни надзорни механизми за слеђење понашања полиције и треба да обезбеде да се примењују одговарајуће казне у утврђеним случајевима повреде људских права са стране полиције. Осим тога, треба да се обезбеди већи број обука и активности за подизање свести судова у односу на толеранцију и анти-дискриминирајућа питања.

Члан 7 из Оквирне конвенције

Право на слободу мисли, свести и вероисповести

Садашње стање

99. Саветодавни комитет са интересом узима у обзир информацију да Влада планира да уведе верску наставу као посебни предмет. У вези са овим Комитет би желео да нагласи да такве мере треба да узму у виду потребе и сензибилитет припадника националних мањина и без обзира на околности, право ових лица на слободу вероисповести и изражавање њихове вере и уверења.

Препорука

100. Уколико се уведе верска настава у државним школама, у светлу начела из Оквирне конвенције и у консултацијама са породицама, власти треба да обезбеде да се ова настава спроводи у потпуној сагласности са правом припадника националних мањина на слободу мисли, свести и вероисповести. Од суштинског значаја је да се обезбеди да настава организована за ученике неће укључити обавезне садржине које су сконцентрисане само на одређену конкретну вероисповест или веровање (видите и саглеђивања према члану 12 доле).

Члан 8 из Оквирне конвенције

Право изражавања вероисповести и основања верских институција, организација и удружења

Наводи ис првог циклуса

101. У своје првом Мишљењу Саветодавни комитет примећује да постоји несигурност међу припадницима мањина у односу на поступак за регистрају верских заједница, у контексту одлука Уставног суда за промену Закона о верским заједницама и групама из 1997 г. Власти су биле позване да појасне предметни поступак у циљу да се различитим верским заједницама олакша регистравање.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

102. На почетку децембра 2006 г., Закон о црквама, верским заједницама и верским групама је био у поступку финализације са стране Владе. Између осталих његових карактеристика, чини се да ће Закон изменити поступак за регистрацију верских заједница, које неће да се више региструју при владином органу, него при надлежним судовима. Према властима, било је претходних консултација са главним засегнутим партијама, а планира се да се пошаље предлог закона на мишљење међународних организација.

б) Нерешена питања

103. Саветодавни комитет примећује да и поред одлука Уставног суда у вези са овим, остају забуне око поступка за регистрацију и захтева које према важећем законодавству треба да испуне верске заједнице (Закон о верским заједницама и верским групама из 1997 г.). Представници одређених група (Срби и Власи) су конкретно критиковали одредбе из Закона, према којима може да се региструје само једна заједница дате вероисповести. Они сматрају да су ове одредбе потенцијално дискриминирајуће због тога што је регистрација верских заједница предуслов за изградњу верских објеката и за извршавање одређеног броја верских активности. У овој фази није јасно дали ће моћи да важећи Закон реши ова питања.

Препорука

104. Власти треба да обезбеде да се право припадника националних мањина за изражавање њихове вероисповести или уверења и за основање верских институција, организација и удружења целосно поштује и у закону и у пракси. Оне треба да обезбеде да ће у овом контексту нови Закон који се припрема обезбедити све неопходне услове за делотворно коришћење овог права, у складу са чланом 8 из Оквирне конвенције, као и да су гледишта верских заједница одговарајуће узета у обзир у поступку за доношење Закона.

Члан 9 из Оквирне конвенције

Приступ медијумима за припаднике националних мањина

Наводи из првог циклуса

105. У своме првом Мишљењу Саветодавни комитет позива власти да реше проблеме рада трећег канала државне телевизије на коме се емитују програми само на мањинским језицима, у циљу да се гарантују његов квалитет и остварљивост.

106. Саветодавни комитет је утврдио да законски захтев за емитовање програма на македонском језику, осим програма на мањинским језицима отежава добијање лиценци за приватне радиодифузере на језицима различитих заједница. Комитет позива власти да реше овакво стање у контексту ревидирања Закона за радиодифузију. Власти су биле позване да посвете већу пажњу питањима покренутих са стране мањих заједница у вези њиховог приступа медијумима.

а) Позитивни аспекти

107. Правна основа за приступ медијумима припадника националних мањина је ојачана новим Законом за радиодифузију донесеним у 2005 г. Нови закон експлицитно тражи од јавне радио-телевизијске куће, а приватне радиодифузере подстиче да емитују програме о културама и питањима повезане са националним мањинама на другим језицима осим македонског, а које говори преко 20% становништва (албански), као и на језицима осталих заједница.

108. Према новом закону, приватни радиодифузери који емитују програме на језицима националних мањина, нису обавезани да емитују програм на македонском језику. Са друге стране, емитовање програма на језицима мањина је један од критеријума који се узима у обзир при додељивању лиценци за емитовање и то се сматра јавним интересом. Осим тога, Закон тражи да радиодифузери посвећују најмање 30% од дневно емитованог програма оригиналним емисијама на македонском или на језицима мањина, док је овај проценат за јавни радио 40% од дневно емитованог програма. Саветодавни комитет није могао да добије информације, у овој фази, о реалном саодносу програма на језицима различитих заједница.

109. Саветодавни комитет даље примећује да нови закон садржи посебне одредбе усмерене ка обезбеђењу боље заступљености мањина у управним органима јавних радиодифузера и у процесу одлучивања на овом нивоу путем коришћења начела двојне већине за одлуке које се односе на мањине (Видите саглеђивања према члану 15 доле).

110. У практичном смислу, Саветодавни комитет примећује да је сада други канал јавне телевизије (МТВ2), који емитује на целој територији, целосно посвећен програмима етничких заједница на њиховим језицима⁹, а програме продукују тимови који се састоје од припадника различитих заједница. Државни радио исто тако емитује програме на језицима различитих мањина, на локалном и на националном нивоу¹⁰. Саветодавни комитет исто тако примећује да је у току дебата о томе како да се најбоље задовоље потребе мањих етничких група у оквиру стратегије за радиодифузију за следећих пет година.
111. У сфери приватних медијума, могу се приметити и позитивни аспекти. Тако је у 2004 г., основана приватна ТВ станица на албанском језику са националном лиценцом (АЛСАТ) која исто тако емитује вести и на македонском језику. Што се тиче Рома, постоје две приватне ТВ станице на ромском језику, углавном комерцијалне по свом карактеру, које емитују програме на ромском језику у Скопљу. Исто тако регионална радио станица (у Куманову) емитује програме на ромском језику два пута недељно. Осим тога, приватне радио и ТВ станице емитују програм на језицима мањина на локалном нивоу. Саветодавни комитет исто тако поздравља скорашње отварање вишејезичног интернет портала на државном радију и телевизији, који обезбеђује информације и на језицима етничких заједница.
112. Саветодавни комитет исто тако узима у виду да је према Извештају државе крајем 2005 г. регистровано 28 штампаних публикација на албанском и једна на српском језику. Осим тога Власи имају магазин који излази два пута месечно, а постоје и одређене публикације на ромском језику иако се оне због финансијских тешкоћа не издају редовно. Саветодавни комитет примећује да се новинари – Роми сада обучавају на Македонском институту за медијуме.
- б) Нерешена питања
113. Саветодавни комитет примећује да представници мањих етничких заједница, имају само ограничени број програма на локалним радио станицама и медијуми не посвећују посебну пажњу

⁹ На албанском језику се емитује 65 часа недељно, 17.5 часа на турском, и 1.5 час на српском, ромском, влашком и бошњачком, а једном месечно се емитује 60-минутни мултикултурни програм.

¹⁰ На националној основи, државно радио емитује 56 часа недељно на албанском, 35 часа на турском и преко 3 часа на ромском, влашком, српском и бошњачком. На локалном нивоу одређени број јавних радиостаница исто тако емитује програме на језицима етничких мањина, осим програма на македонском језику (Радио Тетово, Радио Гоствар и Радио Дебар на албанском и турском; Радио Куманово на албанском, ромском и влашком; Радио Кичево на албанском и Радио Крушево на влашком).

њиховим проблемима. На пољу штампаних медијума ове заједнице се саочавају са озбиљним финансијским проблемима, што онемогућава континуитет у њиховом издавању.

114. Саветодавни комитет је забринут због информације да су у пракси програми емитовани са стране медијума заједница намењени и посвећени само одређеним заједницама и још увек не постоји много комуникације и интеракције путем медијума међу припадницима различитих група. Овакав скоро целосни недостатак дијалога посебно забрињује и је евидентан у односима међу Македонцима и Албанцима, који имају потешкоће да нађу заједнички језик за комуникацију у медијумима. Мање заједнице имају проблема да нађу своје место у овом контексту (Видите исто тако коментаре према члану 6 горе).

115. Многи извори истичу озбиљне проблеме у односу на велику зависност медијума од политике, који исто тако отежавају медијумима да обезбеде избалансирани третман питања повезаних са националним мањинама. Осим тога, покреће се и питање о професионалним стандардима новинара и о утицају овакве ситуације на квалитет програма и о способности медијума да одиграју улогу која би требало бити позитивна у смислу тога да послуже као инструменат за интеграцију и поље за дијалог заједницама.

Препоруке

116. Саветодавни комитет подстиче власти да обратe више пажње потребама у односу на приступ медијумима бројно мањих група и на основу важећих закона, да потраже начине да побољшају стање ових лица на овом пољу.

117. Власти треба да дефинишу и да подрже иницијативе за повећање узајамног разумевања и међукултурног дијалога путем медијума. Дужно поштујући уредничку независност медијума, власти треба да идентификују средства са којима ће се подстакнути медијуми да креирају мултикултурне програме и да унапреде дијалог између заједница и преко самих садржина и преко инклузивнијег избора учесника у дијалогу путем медијума.

118. Треба се посветити већа пажња професионалној обуци за новинаре, посебно оних који раде у мултикултурној средини. Треба се подстаћи и подржати напори које инвестирају сами медијуми и професионална медијумска удружења усмерени ка јачању система за њихово саморегулирање и само-оцењивање.

Члан 10 из Оквирне конвенције

Употреба мањинских језика у комуникацији са јавним органима и са стране јавних органа

Наводи из првог циклуса

119. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет позива власти да донесу Закон о уставним гаранцијама за употребу мањинских језика у комуникацији са и са стране јавних органа, укључујући путем будућих закона за употребу језика и писама.
120. Саветодавни комитет исто така примећује недостатак квалификованих тумача потребних за употребу мањинских језика у судским поступцима и позива власти да дефинишу посебне програме за обуку како би решиле овај недостатак.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

121. Саветодавни комитет је узео у обзир текућу дебату о могућем доношењу Закона за употребу језика. Комитет ипак примећује да за ово питање постоје различита мишљења, у зависности од тога како се тумачи Охридски договор, одређена лица сматрају да је такав закон неопходан због тога што то тражи Охридски договор, док други сматрају да Устав и постојеће законодавство одговарајуће решавају захтеве који произлазе из Договора у односу на језике. Са обзиром на посебну важност питања о језицима у бившој југословенској Републици Македонији, Саветодавни комитет сматра да би са доношењем свеобухватног закона о језицима, земља имала јасну и кохерентну правну основу на овом пољу, што би са своје стране решило и проблеме који су се до сада јавили на овом пољу.
122. Саветодавни комитет примећује да се у сагласности са чланом 7 из Устава¹¹ и Законом о управном поступку измењеним 2005 г., у општинама где албанци представљају више од 20% становништва осим македонског, све више користи и албански језик на састанцима и у раду локалних савета и комисија за међуетничке односе, као и у изради докумената. Према Министарству локалне самоуправе употреба мањинских језика у структурама јавне управе је значајно повећана (за 16%) у Скопљу. У реалности ово се односи само на албански језик, којег говори више од

---

¹¹ Према овом члану, језик којег говори најмање 20% становништва је у земљи исто тако официјални језик, написан писмом засегнутог језика, као што је прописано законом.

20% становништва и због тога се сматра официјалним језиком, покрај македонског у четири општина у граду Скопљу, као и на нивоу града.

123. Према информацијама које је добио Саветодавни комитет исто тако је у току дебата о измени Парламентарног Деловника како би се појаснили услови за употребу других језика, осим македонског, у односу на које су испуњени законски услови за њихову употребу на парламентарним седницама и у парламентарним радним телима.

124. Саветодавни комитет поздравља напоре предузете протеклих неколико година за обуку професионалних тумача, посебно на албанском језику, што је омогућило запошљање око 100 тумача за овај језик у различитим деловима судског система и државне управе.

б) Нерешена питања

125. И покрај напретка који се може приметити у употреби албанског језика у јавним институцијама, претставници Албанаца наглашавају тешкоћу, па чак и у неколико случајевима немогућност да се обезбеди тумач због недостатка квалификованих тумача или понекад због одсуства воље.

126. Према информацијама које је добио Саветодавни комитет, употреба мањинских језика покрај албанског у односима са управним органима је доста спорадична. Ово се углавном дужи факту што су остале етничке заједнице испуниле услов од 20% само у неколико области. Тако Турци представљају више од 20% у пет општина, Роми и Срби у по једној општини и њихови су језици следствено други официјални језик у засегнутим општинама. Саветодавни комитет није могао да добије дефинитивне информације за реалну употребу ових језика у односима са управним органима у општини где су испуњени услови предвиђени у члану 10, ставу 2 из Оквирне конвенције.

127. У сагласности са Уставом и постојећим законодавством, локалне власти су они који одлучују о употреби, у оквиру административних структура, мањинских језика које говори мање од 20% локалног становништва. Као што је рекао у своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет се нада да ће засегнути органи применити флексибилни и прагматичан однос у спровођењу законских одредаба, дужно узимајући у обзир захтеве и реалне потребе локалног становништва. Ово ће практично омогућити да се узму у виду разлике, изнесене са стране одређених група, између резултата пописа

и њихових сопставених процена за број припадника одређеној заједници.

128. У односу на употребу мањинских језика у кривичном поступку, Саветодавни комитет примећује да и покрај напора протеклих неколико година, још увек постоје проблеми с обзиром на то што је број квалификованих тумача ових језика (албанског, ромског, турског и других) мањи од потребног.

Препорука

129. Власти треба да продуже и прошире обуку и запошљење квалификованих тумача због делотворног спровођења важећих законских одредби у вези са употребом језика мањина у кривичном поступку, као и у раду локалних и централних власти и у односима са њима. Осим тога, власти треба да подрже инклузивни приступ ка спровођењу ових одредби за припаднике мањих мањина.

Члан 11 из Оквирне конвенције

Употреба мањинских језика у односу на лична имена

Наводи из првог циклуса

130. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет је приметио проблеме у вези са личним документима, у односу на фонетску неправилну транслитерацију одређених турских имена, као и имена која су била насилно измењена у прошлости. Власти су биле позване да предузму одговарајуће кораке како би решиле ове проблеме. Исто тако су биле позване да обезбеде ефективно спровођење законодавства за лична документа.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

131. Саветодавни комитет поздравља измене законодавства о личним документима из 2004 и 2005 г. које, осим македонског језика, омогућују употребу и других језика које користи најмање 20% грађана (албански је једини засегнути језик) и њиховог писма у личним документима. Даље, лична имена на захтев сада могу да се унесу у лична документа не само на македонском језику и његовом ћириличном писму, већ и на језицима и писмима мањина које не испуњују захтев за 20%.

132. Према информацијама датих са стране Министарства унутрашњих послова, технички захтеви за делотворно спровођење ових законских одредби су испуњени и од јануара 2007 г. лични документи морају да се издају у сагласности са овим одредбама.

133. Сличне измене су донесене и у односу на законодавство за путне исправе. На захтев, ови документи, осим на македонском, могу да се штампају на језику (и писму) заједница, а то се не односи само на албански, већ и на језике осталих етничких заједница. Сличне мере се предузимају за возачке дозволе и остале исправе према плану за „нова лична документа“.

б) Нерешена питања

134. Иако поздравља законодавне мере предузете да би се омогућила употреба мањинских језика и њихових писама за личне карте и остала лична документа, ипак Саветодавни комитет примећује да је реално спровођење нових закона још увек у раној фази и нада се да ће власти наћи начина да убрзају процес.

Препорука

135. Власти треба да продуже са напорима за обезбеђивање одговарајућег спровођења нових одредби које регулишу употребу мањинских језика у личним документима за идентификацију и у одређеним другим личним документима.

Употреба мањинских језика за локалне топониме

Наводи из првог циклуса

136. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет је утврдио да се језици националних мањина ретко користе за исписивање имена локалних места и осталих топонима и потстиче власти да испитају овакво стање.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

137. У сагласности за скорашњом одлуком, према информацијама датих са стране Министарства унутрашњих послова, албански језик и писмо могу да се користе за исписивање назива локалних насељених места. Називи места ће сада бити исписани на македонском језику и ћириличном писму и на албанском језику и његовом писму, а исписиваће се и

албански назив транслитерисан на македонском. Саветодавни комитет примећује да се у пракси албански језик стварно користи за такве називе заједно са македонским, у општинама где је албански, због тога што га користи најмање 20% локалног становништва, други официјални језик.

б) Нерешена питања

138. Саветодавни комитет примећује да је Влада само неодавно предузела кораке да појасни услове према којима могу да се употребљују мањински језици за топониме у складу са уставним одредбама за употребу језика и према важећем законодавству за локалну самоуправу. У одсуству дефинитивних информација у овој фази, Комитет се нада да ће власти обезбедити да ће тамо где су испуњени услови предвиђени чланом 11 ставом 2 из Оквирног договора исто тако моћи да се језици мањих етничких заједница користите за локалне топониме. Доношење закона о употреби језика треба да обезбеди неопходна појашњења.

Препорука

139. Саветодавни комитет подстиче власти да предузму одлучне кораке да би осигурали да припадници различитих етничких заједница могу да употребљују своје језике за имена локалних насељених места као што је предвиђено чланом 11, ставом 3 из Оквирне конвенције и у сагласности за постојећим законодавством.

Члан 12 из Оквирне конвенције

Мултикултурно и међукултурно образовање

Наводи из првог циклуса

140. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет позива власти да појачају напоре за унапређење и олакшање међукултурног разумевања и контаката у и путем школа. Власти су исто тако биле позване да уложе више напора како би решиле проблем са недостатком уџбеника и квалификованих наставника на мањинским језицима.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

141. Саветодавни комитет примећује да су у протеклих неколико година направљени напори за унапређење толеранције и поштовања људских права и за употребу школа путем којих ће се приближити припадници различитих заједница. Комитет посебно

поздравља иницијативе покренуте за овај циљ у општинама погођене конфликтом. Саветодавни комитет ипак примећује да такве иницијативе пре свега покрећу НВО, са подршком међународних организација и изражава жаљење што држава не учествује одговарајуће у овој врсти активности (Видите исто тако коментаре према члану 6 горе).

б) Нерешена питања

142. Док са једне стране Саветодавни комитет узима у обзир напоре предузете за унапређење толеранције и међуетничког разумевања у школама, Комитет је ипак забринут да је образовање деце већинских и мањинских (посебно албанске) заједница често превише одвојено. Иако деца посећују исту школу, она имају часове у различитом времену и у много случајева и у одвојеним просторијама. Овај приступ који не подстиче дијалог и интеракцију, у много случајева резултира са веома лимитираном комуникацијом, уколику уопште има и некакве комуникације међу децом, породицама и наставницима припадницима различитих заједница, а ово посебно погађа односе између македонаца и албанаца.

143. Саветодавни комитет прихвата да је због специфичних потреба повезаних са наставом мањинских језика, могуће да су потребни одвојени часови у контексту образовања мањина. Комитет прихвата да постоје различити начини да се задовоље такве потребе, укључујући и путем двојезичног образовања и примећује да се и у бившој југословенској Републици Македонији употребљују различити модели (Видите саглеђивања према члану 14 из Оквирне конвенције доле). Ипак, са обзиром на специфични контекст у бившој југословенској Републици Македонији, Саветодавни комитет сматра да је посебно проблематично када одвајање у образовању постаје прекомерно и проширује се и на ван-школске активности деце и младих већинских и мањинских заједница, укључујући и на слободне активности, спорт и активности у култури.

144. Према представницима мањих етничких заједница (као што су власи) нови уџбеници из историје и литературе који се користе у школама од 2005 г. садрже много мало информација за остале групе осим Македонаца и Албанаца, а наставни план оставља наставницима да одреде колико времена, ако се и уопште посвећује одређено време култури и историји мањих заједница.

145. Исто тако велике критике су упућене Министарству образовања због недовољних активности за унапређење

интеграције и дијалога међу децом различитих заједница или за испуњење специфичних образовних потреба ове деце.

Препоруке

146. Саветодавни комитет позива власти да предузму одлучне кораке за унапређење узајамнога упознавања и разумевања међу ученицима, наставницима и породицама различитих етничких заједница. У уџбеницима и наставним материјалима треба се посветити одговарајућа пажња култури и идентитету различитих заједница, укључујући и оне које су бројно мање, а наставни персонал треба да добије обуку прилагођену циљевима мултикултурног и међукултурног образовања.
147. Осим тога, релевантне власти треба да обезбеде да ваншколске активности и начин на који је организована настава у школама унапређују интеграцију и помирење. Држава треба да се више инволвише у активностима и иницијативама грађанског друштва усмереним ка поновном успостављању узајамног поверења и међукултурног дијалога, обезбеђујући потребну експертизу и финансијска средства.

Једнаке могућности за приступ образовању

Наводи из првог циклуса

148. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет позива власти да појачају институционални капацитет релевантног сектора при Министарству образовања који ради на образовању припадника мањина и да појача напоре за унапређење једнаких могућности за приступ образовању на свим нивоима за припаднике мањина. Власти су исто тако биле позване да нађу начине за смањење ступња напуштања школе за Турке и Албанце између основне и средње школе.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

149. Према информацијама датих у Извештају државе, власти су у протеклих неколико година направиле напоре за јачање релевантног сектора при Министарству за образовање задуженог за образовање мањина са потребним персоналом и експертизом. Саветодавни комитет примећује да је жена представник Ромске заједнице била неодавно назначена за руководиоца овој сектора.

150. Исто тако су предузети napopри као део свеобухватнијег пројекта „образовање за све„ у циљу да се побољшају радни услови у школама, посебно у онима које раде у мултикултурној средини. Тако предузети су кораци да се опреме ове школе потребним материјалима и опремом за наставу на мањинским језицима на којима се изводи настава (албански, турски и српски) и за наставу за изучавање влашког и ромског. Исто тако је посвећена и већа пажња обуци наставника за ову врсту наставе.
151. Према Извештају државе, предузети су посебни кораци за решавање проблема турских школа (обезбеђење више часова на турском језику, финансирање нових уџбеника и посебно обуке наставника), а власти су уверене да ће проблеми у области образовања са којима се саочава ова мањина поступно бити одстрањени.
152. Слично, направљени су напори за побољшање стања у школама које обезбеђују наставу на албанском језику, а које се саочавају са проблемима због повећане потражње и недостатка одговарајућих просторија. Бројни пројекти су посвећени стварању неопходних материјалних услова – укључујући и изградњу нових школа – за побољшање квалитета образовања путем обуке наставника и заменом неопходних наставних материјала. Према Извештају државе, Албанци сада имају образовни систем који је поступно развијен на свим нивоима. Саветодавни комитет примећује да иако се пре неколико година појавила тензија међу ученицима и породицама македонске и албанске заједнице у вези са увођењем разреда и школа на албанском језику, ове се тензије поступно превазилазе, између осталог и због иницијатива за помирење покренутих са стране грађанског друштва.
153. Према Закону о високом образовању из јула 2003 г., приступ високом образовању за припаднике заједница се унапређује путем система квота чиме се гарантују правила и одговарајући приступ започињању студија прве године за припаднике мањина. Према овом Закону и у сагласности за Охридским договором, ове позитивне мере имају за циљ да одразе етнички састав укупног становништва у студентској популацији на универзитетима. Официјални статистички подаци показују раст броја Албанаца који могу да продуже своје високо образовање на сопставеном језику у протеклих неколико година. Ово је било посебно омогућено у оквирима оба универзитета који раде паралелно у Тетову – Државни универзитет у Тетову (официјално признат са стране Владе у 2004 г. после великог броја тензија) и на приватном универзитету Југо-источна Европа (који пружа образовање на албанском, македонском и на

енглеском језику). Саветодавни комитет примећује да обе институције нуде сличан избор предмета, а и обе институције међу својим приоритетима убрајају унапређење дијалога и интеракције међу студентима различитих заједница.

б) Нерешена питања

154. Утицај спровођења децентрализације на делотворном спровођењу мера усмерених ка националним мањинама на пољу образовања је разлог за забринутост представника ових заједница. Исто тако, у бројним поплакама локалних власти, без обзира на етничку припадност, помиње се забуна о подели надлежности, као и дисбаланс између нивоа доступних ресурса и нових одговорности локалних власти за управљање са школама. Истоваремено, као проблеми се јављају и нерегуларности у односу на неодговарајуће мешање централних власти у управљању са школама, укључујући и при запошљавању наставног персонала и назначивању директора.

155. Према представницима Министарства образовања, припрема се нова стратегија за додељивање средстава према броју уписаних ученика. Ово исто тако треба да омогући да се ефективније испуне потребе мањинских школа. У моменту и покрај напора Министарства да припреми нове уџбенике и да новелише наставне материјале потребне за ову врсту образовања, до сада је било немогуће да се прикупе средства за штампање материјала и за обуку потребног броја наставника за све засегнуте заједнице (Видите коментаре према члану 14 из Оквирне конвенције доле).

156. Саветодавни комитет примећује да ови проблеми посебно погађају припаднике мањих заједница који сматрају да власти треба да посвете више пажње њиховим образовним потребима. Исто тако се чини да се девојке – Албанке у одређеним областима саочавају са тешкоћама у смислу постизања резултата у школи, високог ступња отказивања из школе (у много случајева на узрасти од 11 или 12 година) и следствено Албанке могу да се саоче са ниским нивоом писмености, посебно на македонском језику. Саветодавни комитет примећује да иако је отворено више могућности за бољи одговор образовним потребама мањих заједница, планирани систем финансирања образовања би могао на основу броја ученика у школи, уколико нису примљени на флексибилном начину, и даље да повећа неједнаки приступ образовању на језицима мањих етничких заједница.

Препорука

157. Што се тиче процеса децентрализације, власти треба да дају потребна објашњења за одговорности различитих субјеката и практичних аранжмана за пренос надлежности на пољу образовања, у циљу да се спречи да буде погођено образовање припадника мањина. Треба се посветити хитна пажња питању ресурса који су потребни локалним властима да би извршили своје увећане надлежности на овом пољу, при чему питање треба да се реши на транспарентан начин и на основу јасних, објективних и правичних критеријума.
158. Саветодавни комитет даље подстиче власти да примене уравнотежени приступ ка развоју и спровођењу политике у области образовања у односу на припаднике националних мањина на начин са којим се обезбеђује да се посвећује потребна пажња и потребама мањих заједница.

Стање Рома

Наводи из првог циклуса

159. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет позива власти да реше проблем са ниским нивоом посећености школа и високим ступњем отказивања од школовања међу ромском децом и да пронађу начине да побољшају приступ Рома високом образовању, као што је проверка како функционише уведени сисем квота.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

160. Саветодавни комитет са задовољством примећује да је држава показала велику одлучност протеклих неколико година за побољшање стања образовања Рома, што представља приоритет Националне стратегије за Роме и Националног акцијског плана донешеног са стране Владе у 2003 г.
161. Осим посебних мера за побољшање економског положаја ове популације постоје бројне иницијативе за подизање свести власти, породица и запошљених у образовном систему о специфичним тешкоћама са којима се саочавају Роми, посебно девојчице

Ромкиње, на пољу образовања и о њиховим потребима у овом сектору¹². Конкретно Министарство за образовање настоји да прогресивно ограничи број Рома који се отказују од школовања, предузимајући кораке за спречавање ове појаве, а донесена је и стратегија како би се обезбедило да ни једно дете неће остати ван образовног система¹³. Уведена је и допунска година предшколског образовања, а један од циљева тога је да се припреме ромска деца за почетак школовања.

162. Опредељени су посебни аранжмани, укључујући и средства државе, у циљу да се подстакне и олакша приступ Ромима средњем образовању, а уз међународну помоћ успостављени су програми преко којих се Ромима-ученицима у средњим школама обезбеђује подршка и помоћ. Првични резултати обећавају и чини се да показују поступан раст интереса Рома за продужење образовања после основне школе.

163. Саветодавни комитет поздравља и похваљује иницијативе невладиних организација које се труде да створе свест код породица о важности образовања њихове деце, као и да подигну свест наставног кадра, а у циљу да се посебно обуче за посао са ромском децом. Комитетот ипак, примећује да ове иницијативе у великој мери зависе од средстава иностраних донација и не могу увек да продуже и да се спроводе уколико држава не допринесе одговарајућим средствима.

б) Нерешена питања

164. Иако поздравља горенаведене мере, Саветодавни комитет примећује да се ромска деца још увек саочавају са озбиљним проблемима у области образовања. Још увек је ниско њихово ниво посећености школа, а ступањ отказивања од школе остаје посебно висок, док само мали број од њих могу да дођу до средњег образовања. Тако према официјалним подацима за 2005 г., од укупно 8.000 ромске деце уписаних у основним школама, мање од 700 је завршило основно образовање. Различни извори истичу да девојчице представљају више од 50% броја ученика који су прекинули образовање.

¹² Према студији УНДП из 2004 г., 31% Рома се стекло одређеним или уопште се није стекло образовањем, док 25% Рома изнад 18 година узраста је неписмено. Исти извор износи да су упис у школи и писменост на значајно нижем нивоу међу Ромкињама него међу већинским становништвом које живи близу Рома.

¹³ Погледајте Извештај државе о различитим мерама које се планирају или су донешене са стране Владе.

165. Економска несигурност ромских породица је у највећој мери у основи оваквог стања, а то тражи одлучне мере са стране Владе. Предшколско образовање није бесплатно, што значи да је приступ ромске деце припреми за основну школу још увек тежи за њих. Факт што највећи део ове деце не влада добро македонски језик је једна препрека која тражи одговарајуће активности са стране Владе. Саветодавни комитет са задовољством примећује да се сада дефинишу уводни програми у циљу да се олакша овој деци да буду обухваћена предшколским образовањем.
166. Покрај посебно тешког социо-економског положаја њихових породица и покрај одређеног побољшања стања протеклих неколико година, ученици Роми се често саочавају са непријатељским ставовима са стране наставника, родитеља и осталих ученика, као и са праксама дискриминације и у одређеним случајевима и са праксама њихове сепарације.
167. Саветодавни комитет примећује да су мере за финансијску помоћ предвиђене (значајном иностраном помоћи) како би се олакшао приступ Рома средњем и високом образовању посебно корисне и започињу да доносе резултате. Комитет би ипак желео да нагласи да ове мере могу да изврше значајни утицај само уколико се држава чврсто заложи у смислу гарантовања њиховог континуитета и да обезбеди да понуда, колико је могуће одговара потражњи, која се, чини се, посебно повећала протеклих неколико година. Исто тако се чини да се у односу на Роме примећују недостаци у спровођењу система квота за приступ високом образовању.

Препоруке

168. Саветодавни комитет позива власти да покажу већу одлучност у продужењу и развоју мера предвиђених у Националној стратегији за Роме, подржавајући их са одговарајућим финансијским средствима и циљу да се Ромима гарантују једнаке могућности за приступ образовању, без обзира дали се ради за децу или одрасле.
169. Спроведећи одговарајуће мере за подршку и подизање свести, власти треба да се приоритетно усмере ка повећању посећености школа ромске деце и ка смањењу високог ступња напуштања школовања. Власти треба континуисано да следе стање на овом пољу и да предузму активности одговарајуће утврђеним проблемима. Посебна пажња се треба посветити

предшколском и средњем образовању и треба да се одреде одговарајућа средства за правилно спровођење усвојених мера. Истовремено, мере које се предузимају за унапређење приступа Рома високом образовању, треба да се даље спроводе и треба да се прати бенефит за Роме који произлази из делотворног спровођења оваквих мера.

170. Истовремено власти треба да интензивирају напоре за подизање свести у школској средини у циљу да се спрече и одстрани праксе које воде ка дискриминацији и сепарацији ученика – Рома, док на било коју појаву таквих пракса треба да се одговори одговарајућим мерама.

171. Исто тако треба да се предузму одлучније мере за обуку наставника за рад са ученицима-Ромима, који би исто тако укључили и привлачење припадника ромске заједнице наставној професији.

Члан 13 из Оквирне конвенције

Приватне образовне институције

Наводи из првог циклуса

172. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет примећује да би факт што домаће законодавство забрањује оснивање приватних основних школа могао да стави припаднике националних мањина у неповољнији положај у односу на основно образовање на њиховим језицима и позива власти да ревидирају овакво стање у циљу да се дозволи оснивање таквих школа.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

173. Саветодавни комитет поздравља позитивни напредак изнесен у Извештају државе у односу на приватно средње образовање. Комитет примећује да ученици-Турци сада имају могућност да уче на свом језику у приватној средњој школи у Скопљу и у Гостивару.

б) Нерешена питања

174. Саветодавни комитет са жаљењем примећује да се не примећује никакав позитивни развој догађаја у односу на могућност за оснивање приватних основних школа. Исто тако, се чини да не

постоје планови у овој фази за одстрањивање законске забране за оснивање приватних основних школа.

Препорука

175. Узимајући у виду прво Мишљење, Саветодавни комитет подстиче власти да ревидирају овакво стање и да дозволе оснивање приватних основних школа и са тиме да прошире могућности за ученике-припаднике националних мањина да изучавају сопствени језик и да се помоћу њега образују.

Члан 14 из Оквирне конвенције

Право на изучавање мањинског језика и услови за наставу на овом језику

Наводи из првог циклуса

176. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет је узео у виду захтев турске и албанске заједнице за допунске разреде са наставом на њиховим језицима и потражио од власти да испита потребе ових заједница и да дефинише критеријуме за увођење оваквих разреда.

177. Саветодавни комитет је исто тако утврдио недостатке у настави на влашком, ромском и српском језику и позвао је власти да обезбеде одговарајућу подршку у овом контексту.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

178. Саветодавни комитет примећује да према Уставу припадници мањина имају право да изучавају свој језик и да имају наставу на свом језику у основном и средњем образовању. Исто тако, према Закону о високом образовању, држава мора да обезбеди високо образовање на језику мањина, уколико тај језик говори преко 20% становништва. Језици мањина који не испуњавају овај услов могу да се изучавају на високо-образовним институцијама, у зависности од потреба и захтева, уколико постоје неопходни услови.

179. У пракси је, основно и средње образовање обезбеђено на језицима припадника албанске, турске и српске заједнице, док је за припаднике влашке и ромске заједнице у неколико школа организована факултативна настава за њихове језике.

180. Према Извештају државе, настава на албанском и изучавање овог језика су проширени на свим нивоима образовања. Постоје мешовите школе које обезбеђују наставу и на македонском и на албанском, уобичајено у посебним разредима, као и одвојене школе са једним од оба језика као језик наставе.
181. Саветодавни комитет примећује да се протеклих неколико година посвећује већа пажња изучавању македонског језика са стране припадника различитих етничких заједница, посебно са стране албанаца. Истовремено, Комитет са задовољством узима у виду охрабрујуће знаке за све већи интерес за изучавање албанског језика са стране македонаца, посебно у етнички мешаним општинама (погледајте и саглеђивања према члану 6 из Оквирне конвенције доле).
182. Власти исто тако настоје да поступно испуне захтев осталих заједница за повећање изучавања и наставе на њиховим језицима. Према Извештају државе, уведен је нови разред на српском језику у средњој школу у Куманову, а планира се да се на Универзитету отвори катедра српског језика. Исто тако, предузети су кораци са стране Сектора за образовање мањина за отварање нових разреда на Турском (за пред-школско, основно, и средње образовање), као и на захтев бошњачке заједнице за увођење наставе на бошњачком у одређеном броју школа.
183. Исто тако је одобрено 175 уџбеника за основно образовање на мањинским језицима, а припремају се и остали уџбеници за средње образовање.

б) Нерешена питања

184. И покрај горенаведених напора, могућности припадника мањих заједница да изучавају свој језик или да имају наставу на свом језику су сада веома ограничене. Иако, као што је било горепоменуто постоје захтеви за увођење нових разреда за изучавање релевантних језика, за ове захтеве не постоји конкретан одговор и још увек недостају потребни људски и материјални ресурси (уџбеници и квалификовани наставници). На пример, Власи неколико година траже факултативну наставу на влашком језику у Кичеву, а не добијају одговор са стране власти. До датума подношења Извештаја државе, није ни испуњено обећање за увођење факултативне наставе за влашком језику на Педагошком факултету у Штипу. Срби са своје стране јављају о затварању даљих српских разреда и школа сваког дана и одбијају аргуменат власти да се овај тренд дужи недостатку интереса са стране породица. Према српским представницима, смањење захтева се објашњава недостатком

уџбеника и одговарајућих наставних материјала и пре свега фактом што не постоје гаранције да ће се таква настава продужити.

185. Што се Рома тиче, настава на њиховом језику је ограничена на неколико разреда у Скопљу и Тетову, а и покрај скорашњих напора са стране власти, још увек се јавља проблем недостатка квалификованог персонала и одговарајућег наставног материјала.

Препоруке

186. Власти треба да интензивишу напоре за проширење могућности за припаднике мањина за изучавање њихових језика, као и за образовање на овим језицима, а у складу са њиховим реалним потребама и захтевима, тамо где су испуњени захтеви Оквирне конвенције.

187. Мере које се спроводе за обуку наставног кадра и за припрему потребних наставних материјала треба да се финализују што је могуће пре и треба да се посвети одговарајућа пажња потребама мањих заједница.

Члан 15 из Оквирне конвенције

Делотворно учешће припадника мањина у јавним пословима

Наводи из првог циклуса

188. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет је утврдио да су консултације са националним мањинама ограничене и позива власти да разгледају начине за остваривање директног дијалога са организацијама које представљају различите мањине, укључујући и путем оснивања Савета за мањине.

189. Власти су даље биле позване да удвоје напоре за примену начела правичне заступљености, укључујући и бројно мање мањине, у свим деловима јавне управе. Пажњу Комитета је привукла недовољна заступљеност, или у случају Рома одсуство, заступљености припадника националних мањина у судству.

190. Исто тако, Комитет препоручује да се предузму одлучније мере за побољшање учешћа Албанки и Ромкиња у економском животу, укључујући и путем одстрањивања осталих неодговарајућих законских препрека за њихово делотворно учешће на тржишту рада.

Садашње стање

а) Позитивни аспекти

191. Охридски договор и процес његовог спровођења као и национални Устав обезбеђују гаранције у односу на учешће мањина, посебно Албанаца у јавним пословима и свим деловима јавне управе на централном и локалном нивоу. Неодавно се посвећује посебна пажња делотворнијем спровођењу начела правичне заступљености, које је уведено са Охридским договором. Донесена е Стратегија за правичну заступљеност и оснивана је посебна парламентарна комисија да би вршила надзор овог процеса.
192. Саветодавни комитет примећује значајни напредак политичког учешћа етничких заједница, посебно Албанаца. Албанци су посебно активни у политичком животу земље преко њихових политичких партија, које су заступљене у владиној коалицији (где има пет министра) и у опозицији.
193. У односу на законодавни процес у Парламенту, посланици националних мањина користе правило за двојну већину¹⁴ у циљу да се чује њихов глас о питањима која су од значаја за њихове заједнице. Саветодавни комитет примећује да од укупно 122 посланика у садашњем саставу Парламента, 26 је Албанаца, троје су Турци, двоје је Бошњака, двоје су Роми и једен је Влах. Осим тога, Парламентарна комисија за односе међу заједницама је одговорна за изношење проблема различитих заједница.
194. Уопштено говорећи, постоји побољшање у заступљености различитих етничких група после последњих избора. На локалном нивоу, националне мањине су заступљене у локалним општинским саветима у много општина и исто тако могу да своје интересе заступају у комисијама за међуетничке односе које су саветодавно тело при општинским саветима. Саветодавни комитет поздравља факт што су уз међународну финансијску подршку организоване активности за обуку и подизање свести у циљу да се подстрекну припадници ових комисија да предузму активности како би се обезбедиле информације о засегнутим становништвом. Комитет примећује да активности подизања свести укључују људска и мањинска права и да су за ова питања на локалним ТВ станицама у Тетову, Кичеву, Куманову и Скопљу емитоване дебате. Узимајући дужно у виду тешкоће у првој фази имплементације, Саветодавни комитет примећује да је процес

---

¹⁴ Према Охридском договору, донесен је уставни амандман са ким се уводи „двојна већина„ за доношење закона који се односе на етничке заједнице (закони повезани са културом, употребом језика, образовањем, личним документима и употребом симбола). Конкретно, ово значи да већина укупног броја посланика и већина свих посланика који представљају етничке заједнице морају да подрже закон како би он био донет.

децентрализације уопштено имао позитивни утицај на учешће мањина у јавном животу.

195. Саветодавни комитет са задовољством примећује постигнути напредак и примећује да су мањине сада заступљене иако у различитом обиму, у руководним структурама и у персоналу највећег дела јавних институција (владини органи, парламентарни органи, Савет за радиодифузију, Судски савет, Уставни суд). При крају 2006 г., Влада је била у процесу финализације нових институционалних, управних, мера за подизање свести и других мера за унапређење запошљавања припадника различитих заједница у јавној администрацији, секторима и институцијама (као на пример у полицији и судству) где је било недостатака у примени начела за правичну заступљеност етничких заједница.

196. Што се Рома тиче, они су представљени на политичкој арени са стране неколико политичких партија и два посланика у Парламенту – Рома. На локалном нивоу има 18 Рома чланова општинских савета и представници ове популације су исто тако чланови локалних комисија за међуетничке односе. Исто тако треба да се поздраве и посебна обука организована протеклих неколико година како би се омогућило представницима Рома да делотворније учествују у јавним пословима. Саветодавни комитет са задовољством узима у виду иницијативе које преузимају Ромкиње, које постају све организованије у циљу повећања њиховог учешћа у јавним пословима, чиме се помаже да се побољша стање Рома, и чиме се исто тако помаже борба против њихове маргинализације и социјалне искључености (у вези са овим видите коментаре за члан 4 горе). Саветодавни комитет са задовољством примећује да има припадника ромске заједнице који, будући да су у бољем социо-економском положају и који су завршили високо образовање, активно учествују у политичком животу земље и у медијумима. Они имају све већу улогу, на националном и на локалном нивоу, у напорима који се предузимају за побољшање стања ромске популације.

197. Уопштено, Саветодавни комитет поздравља напоре организација жена-припадница различитих мањина за побољшање учешћа жена, без обзира на њихово етничко порекло, у јавном животу и посебно у социо-економском животу. Комитет исто тако поздравља њихове иницијативе за изградњу мостова између различитих заједница, превазилазећи етничке поделе, као и посебни интерес ових организација за Оквирну конвенцију и њене мониторинг механизме. У вези са овим, Саветодавни комитет примећује да изборно законодавство сада предвиђа систем квота усмерен ка унапређењу веће заступљености жена у

Парламенту и да према неодавно донесеном Закону о једнаким могућностима између мушкараца и жена (донесен маја 2006 г.) у одређеном броју општина су основане комисије за родову једнакост.

б) Нерешена питања

198. Иако поздравља напредак примећен у односу на учешће мањина, Саветодавни комитет примећује да према представницима мањина, ово учешће не доноси увек очекивани утицај. Тако у Парламенту, чланови Комисије за односе са међуетничким заједницама сматрају да су њихова гледишта недовољно узета у виду, посебно при састављању или измени законодавства у различитим областима које су од важности за националне мањине. Они као пример, наводе скорашњу дебату у законима у вези са полицијом и парламентарним Деловником (посебно у односу на употребу језика) у којој су имали посебне тешкоће да суштински делују својим гледиштима.

199. Саветодавни комитет исто тако примећује да иако су већ оперативне комисије за међуетничке односе на локалном нивоу и чини се да оне добро функционишу у одређеним општинама, ипак треба да се направе допунски напори у циљу да се ове комисије оснивају у свим засегнутим општинама¹⁵ и да оне постану делотворније.

200. Уопштено, Саветодавни комитет примећује да постоји значајна разлика између стања Албанаца који имају истакнути положај у јавном животу у земљи, као и важну улогу у процесу одлучивања и мањим заједницама, које имају ограниченији капацитет за унапређење очувања њихове културе и идентитета. Зато, је важно да се утврде решења која ће омогућити бољу координацију при дефинисању и спровођењу политика за заштиту мањина заједно са представницима различитих заједница и на овај начин да се допринесе побољшању у односу на учешће мањих заједница.

201. Саветодавни комитет примећује да без обзира на иницијативе покренуте са стране организација мањина усмерене ка оснивању репрезентативног савета националних мањина, овај предлог још увек нема подршку потребну за његово практично спровођење.

202. У овом контексту, Саветодавни комитет примећује да што се Рома тиче, њихово учешће у процесу одлучивања је ограничено и покрај напретка у смислу њихове политичке заступљености на локалном и централном нивоу. Уопштено, Саветодавни комитет је

---

¹⁵ У периоду посете Саветодавног комитета, ове комисије су биле основане само у 8 од 21 засегнутих општина.

посебно забринут у вези са социјалном искљученошћу и маргинализацијом бројних припадника ове заједнице. Без обзира на предузете напоре, стање Ромкиња и даље проузрокује забринутост у највећем делу области (За више подробности, погледајте релевантна саглеђивања према члану 4 горе).

203. Осим тога, Саветодавни комитет је забринут у односу на прекомерну политизацију свих етничких питања о којима се јавно дебатује. Што се тиче коришћења права припадника националних мањина, без обзира дали на локалном или централном нивоу, већина одлука се чини да је више диктирано вољом утицајних политичких снага, које своје позиције у великој мери опредељују више према њиховој етничкој припадности, него према обавезама који као фактори одлучивања имају према важећим законима. Процеси управне и финансијске децентрализације представљају допунски изазов и још више усложњавају стање, иако према властима ови су проблеми временски и нестаће у првој фази децентрализације.

204. Саветодавни комитет примећује да без обзира на постигнути напредак припадници мањских заједница и даље јављају о тешкоћама у својим напорима да делотворно учествују у социјалном, економском и културном животу као и у процесу одлучивања на локалном нивоу.

205. Саветодавни комитет је исто тако забринут од проблема који се јављају у односу на делотворно учешће у јавном животу припадника већина у општинама или регионима у којима су они у *de facto* мањинском положају. Ова лица изnose проблеме у односу на њихову заступљеност у неизборним телима локалне самоуправе, њихов приступ локалним јавним службама и њихово учешће у социјално и економском животу.

206. Саветодавни комитет сматра да је од суштинског значаја у дефинисању и спровођењу политике за заштиту мањина, посебно у специфичном контексту бивште југословенске Републике Македоније, да приступ који се примењује треба да се заснује на нормама и стандардима дефинисаним у Уставу и важећем законодавству, у сагласности са Оквирном конвенцијом и осталим релевантним инструментима из области људска права, а у тесној сарадњи са засегнутим лицима.

Препоруке

207. Власти се позивају да продуже напоре за обезбеђење, у сагласности за Охридским договором, правичне заступљености

припадника националних мањина у јавном животу на централном и локалном нивоу, дужно узимајући у виду и потребе бројно мањих заједница на овом пољу. Конкретно треба да се оснивају комисије за међуетничке односе у свим засегнутим општинама. Треба да се испитају начини за побољшање дијалога међу властима и различитим заједницама.

208. Треба да се идентификују специфичне мере за борбу против маргинализације и социјалне искључености Рома, а које ће исто тако помоћи да њихово учешће у јавним пословима буде делотворније.

209. Саветодавни комитет исто тако позива власти да обезбеде чврсту подршку активностима невладиних организација засниваних са стране жена – припадница заједница у њиховим напорима за побољшање учешћа жена у јавном животу.

Члан 16 из Оквирне конвенције

Нове територијалне поделе и етнички састав територијалних јединица

Наводи из првог циклуса

210. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет примећује проблеме изнесене са стране припадника националних мањина у односу на могући негативни утицај нацрта Закона о општинским границама на етничку равнотежу територијалних јединица. Власти су биле позване да изврше консултације са припадницима мањина у току законодавног процеса и да посвете посебну пажњу њиховим проблемима.

Садашње стање

Позитивни аспекти

211. Саветодавни комитет примећује доношење и ступање у снази 2004 г, Закона за територијалну организацију општине, што је резултовало променама саодноса етничких заједница у одређеним општинама. Иако су овакве промене резултирале тензијама у одређеним случајевима, тензије су смирене без неких већих инцидената. И покрај извештавања о нерегуланости и покушајима за заплашивање

локални избори одржани у 2005 г. су се одржали у релативно мирним условима и према међународним посматрачима они су били у сагласности са међународним нормама.

Члан 18 из Оквирне конвенције

Билатерална сарадња на пољу заштите националних мањина

Наводи из првог циклуса

212. У своме првом Мишљењу, Саветодавни комитет примећује да је бивша југословенска Република Македонија скључила билатералне договоре за сарадњу у области културе са одређеним бројем земаља и позвао је власти да разгледају могућност о потписивању сличних договора са било којима од суседних земаља, са којима до сада нису успостављени овакви аранжмани.

Садашње стање

Позитивни аспекти

213. Саветодавни комитет примећује да Влада унапређује и посвећује посебну пажњу сарадњи између општина у земљи са локалним управним јединицама у другим земљама, укључујући и по питањима узajамног интереса у вези са заштитом припадника мањина. У вези са овим Комитет примећује да се припрема Закон којим ће се дефинисати поступак за такву сарадњу и да власти разглеђују могућност за потписивање Оквирне конвенције Савета Европе за прекограничну сарадњу.

214. Саветодавни комитет примећује да постоје билатерални разговори у напредној фази између бивше југословенске Републике Македоније и Хрватске у циљу доношења билатералног договора о заштити хрватске и македонске мањине у обе односне земље.

Препоруке

215. Власти се позивају да и даље примењују овај приступ подстицања и унапређивања прекограничне сарадње у интересу заштите припадника националних мањина. Оне треба да продуже да и даље развијају иницијативе предузете у односу на заштиту мањина у контексту билатералне сарадње и да ојачају сарадњу на овом пољу са суседним земљама.

III. ЗАКЉУЧНА САГЛЕЂИВАЊА

216. Саветодавни комитет сматра да би ова закључна саглеђивања могла да послуже као основу за закључке и препоруке које ће донети Комитет Министра у односу на бившу југословенску Републику Македонију.

Позитивни аспекти

217. Бивша југословенска Република Македонија је продужила са доношењем мера које заслужују похвале, а које су усмерене ка спровођењу Оквирне конвенције. Предузете су значајне нормативне и практичне иницијативе у циљу повећања употребе језика етничких заједница са стране јавних органа, а у току је дискусија о могућем доношењу свеобухватног Закона о језицима.

218. Предузете су мере за повећање јавне свести, као и друге мере у циљевима борбе против дискриминације, укључујући и путем доношења Закона о једнаким могућностима мушкараца и жена, што треба да донесе значајни бенефит исто тако и припадницима етничких заједница.

219. Направљени су даљи напори како би се унапредио приступ припадника етничких заједница јавним медијумима и како би се помогао процес формирања њихових медијума.

220. Постоје веће могућности за образовање на албанском, као и за изучавање албанског језика, а неодавно су покренуте и иницијативе усмерене ка јачању образовања Турака, Срба и Бошњака.

221. Власти су дефинисале и спровеле широку лепезу пројеката у циљевима решавања проблема са којима се саочавају Роми у односу њиховог приступа запошљању, образовању, домовану, здравственој заштити и социјалним бенефицијама.

222. Учешће припадника етничких заједница у јавном животу, а посебно Албанаца, постепено се повећава, укључујући и путем формирања комисија за међуетничке односе на локалном нивоу. Спровођење начела правичне заступљености етничких заједница у јавним институцијама је у својој напредној фази.

Питања која проузрокују забринутост

223. И покрај иницијатива покренатих са циљем побољшања толеранције и узајамног разумевања, међуетнички дијалог остаје лимитиран, а у неким случајевима скоро да и целосно одсуствује, што представља посебно озбиљан проблем са обзиром на то што погађа децу школског узраста и наставнике припаднике двеју највећих заједница. Од суштинске важности је да власти имају активнију улогу и да подрже напоре субјеката у грађанском друштву и међународних партнера у процесу унапређења и одржања мирне друштвене климе.

224. У области медијума постоји ограничени међукултурни дијалог, а покривање мањина са стране медијума и даље је неодговарајуће. Приступ мањих заједница приватним и државним медијумима остаје ограничен на локалном нивоу.

225. Потребне су допунске анти-дискриминирајуће гаранције, а не постоји свеобухватно законодавство за борбу против дискриминације. Јављају се случајеви дискриминације посебно против Рома, али исто тако и против припадника других националних мањина, укључујући и Албанце и Турке.

226. Роми се и даље саочавају са посебним потешкоћама у њиховом приступу запошљењу, социјалним бенефицијама, здравственој заштити, личним документима, домовању и образовању. Ученици Роми исто тако се често саочавају са непријатељским ставовима и праксама сепарације у школама.

227. Напори власти за подршку образовања мањина, иако значајни, не испуњују целосно потребе мањих заједница и још увек се јављају тешкоће у односу на приступ Албанаца ка изучавању њиховог језика и ка настави на албанском језику. Иако је процес децентрализације у напредној фази, образовање мањина је још увек под утицајем недовољне прецизности у односу на поделу надлежности и расподељењу средстава. Осим тога, према домаћем законодавству још увек нису дозвољене приватне основне школе.

228. Иако су предузети значајни кораци у овој области, још увек су потребни напори у односу употребе језика етничких заједница у комуникацији са и у оквирима јавних органа.
229. Учешће припадника етничких заједница у процесу одлучивања би могло да буде делотворније и на централном и на локалном нивоу, посебно за мање заједнице. Заступљеност етничких заједница у одређеним секторима, као што је судство, остаје незадовољавајуће.
230. Политизација етничких питања и етницизација политичке дебате и процеса одлучивања и даље представљају препреку за интеграцију друштва.

Препоруке

231. Осим мера које треба да се предузму за спровођење подробних препорука садржаних у Делу I и II у Мишљењу Саветодавног комитета, власти се позивају да предузму следеће мере у циљевима побољшања даље имплементације Оквирне конвенције:
- да предузму допунске кораке, на законодавном и на практичном нивоу, како би се обезбедиле одговарајуће заштитне мере против етничке дискриминације на свим пољима и како би се обезбедили лекови за потенцијалне жртве; да интензивишу напоре за надзор и борбу против дискриминације припадника етничких заједница и да се реше одговарајућим мерама специфичне тешкоће са којима се саочавају жене припаднице различитих етничких заједница;
  - да интензивишу мере усмерене ка унапређењу толеранције и поштовања различитости и људских права међу јавним властима, укључујући и међу полицијом и судством и општом јавношћу;
  - да предузму делотворне мере за јачање међуетничког дијалога и узајамног разумевања, укључујући и у областима где су припадници већине у мањинској позицији;
  - са дужним поштовањем њихове уредничке независности, да подстрекну медијуме на централном и локалном нивоу, да посвете већу пажњу различитим етничким заједницама и да одиграју делотворнију улогу у унапређењу поштовања, дијалога и сарадње међу различитим групама;
  - да реше недостатке који се јављају у спровођењу постојећег правног оквира у односу на употребу језика етничких заједница у комуникацији са стране и са јавним властима да предузму кораке ка доношењу свеобухватног законодавства о језицима;

- да повећају могућности за nastavу на и о језицима мањина укључујући и за бројно мање заједнице, узимајући у виду њихове реалне потребе и да се интензивирају напори за справљање са различитим потребама са којима се саочавају Роми на пољу образовања;
- да обезбеде да организација образовања и других сродних активности не резултирају недостатком интеракције и дијалога међу децом, наставницима и породицама припадницима двеју највећих етничких заједница;
- да спроведу одлучније мере за елиминацију дискриминације и препрека за целосно учешће са којима се саочавају Роми на различитим пољима, као што су запошљање, домовање, здравствена заштита и образовање; да посвете дужну пажњу посебном стању жена Ромкиња;
- да продуже са спровођењем Охридског договора, а посебно са начелом за правичну заступљеност припадника етничких заједница у јавним институцијама и да повећају делотворност учешћа припадника етничких заједница у консултативним структурама на локалном и централном нивоу.